

Diplomová práce

Návrh jazyka odvozeného z C a implementace nástrojů pro překlad

Studijní program:

B0613A140005 – Informační technologie

Studijní obor:

Aplikovaná informatika

Autor práce:

Maxim Osolotkin

Vedoucí práce:

Ing. Lenka Koskova Třísková Ph.D.

Liberec 2025

Tento list nahradte
originálem zadání.

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

13. 4. 2025

Maxim Osolotkin

Návrh jazyka odvozeného z C a implementace nástrojů pro překlad

Abstrakt

Jazyk C zůstává klíčovým nástrojem, pokud se vyžaduje vysoký výkon a nízkoúrovňový přístup, avšak jeho efektivnímu využití v současných projektech brání omezení v systému sestavení, správě závislostí a nedostatečná podpora moderních programovacích technik. Tato diplomová práce představuje návrh a prototypovou implementaci procedurálního, staticky typovaného systémového programovacího jazyka, který vychází z filozofie jazyka C (jednoduchost, explicitnost, kontrola nad pamětí), ale snaží se adresovat jeho vybrané nedostatky.

Návrh jazyka klade důraz na čitelnost, přímou správu paměti a robustní vyhodnocování kódu v době překladu. Mezi klíčové vlastnosti patří vylepšený systém polí s typovanou délkou a hodnotovou sémantikou, zpracování UTF-8 řetězců jako polí, jmenné prostory, systém importu na úrovni AST nahrazující hlavičkové soubory a strukturovaná správa chyb založená na množinách chyb. Práce rozebírá motivaci a sémantiku těchto prvků a srovnává je s existujícími řešeními v jazycích C++, D, Zig a Odin. Součástí práce je funkční prototyp překladače. Překladač využívá jazyk C jako mezijazyka a pomocí vestavěné knihovny Tiny C Compiler generuje spustitelný kód. Výsledkem je ucelený návrh jazyka a nástroj demonstrující jeho proveditelnost a klíčové koncepty.

Klíčová slova: programovací jazyk, návrh jazyka, jazyk C, překladač, vyhodnocování v době překladu, správa chyb, jmenné prostory, Tiny C Compiler, C++

Design of a C-derived language and compiler tools implementation

Abstract

The C language remains a key tool where high performance and low-level access are required; however, its effective use in contemporary projects is hindered by limitations in build systems, dependency management, and insufficient support for modern programming techniques. This diploma thesis presents the design and prototype implementation of a procedural, statically-typed systems programming language that draws inspiration from the C language philosophy (simplicity, explicitness, memory control) but attempts to address its selected shortcomings. The language design emphasizes readability, direct memory management, and robust compile-time code evaluation. Key features include an improved, length-aware array system with value semantics, handling of UTF-8 strings as arrays, namespaces, an AST-level import system replacing header files, and structured error handling based on error sets. The thesis discusses the motivation and semantics of these elements and compares them with existing solutions in C++, D, Zig, and Odin.

The work includes a functional prototype compiler. The compiler uses the C language as an intermediate language and generates executable code using the embedded Tiny C Compiler library (libtcc). The result is a cohesive language design and a tool demonstrating its feasibility and key concepts.

Keywords: programming language, language design, C language, compiler, compile-time evaluation, error handling, namespaces, Tiny C Compiler, C++

Poděkování

Obsah

Seznam zkratk	11
Úvod	12
1 Překladač	13
1.1 Přechodná reprezentace	13
1.2 Konstrukce překladače	15
1.2.1 Lexikální a syntaktická analýza	16
1.2.2 Sémantická analýza a Anotace AST	16
1.2.3 Převod do finální podoby	17
1.3 Křížová kompilace	18
2 Gramatiky	19
2.1 Bezkontextová gramatika	20
3 Vývojové nástroje	23
3.1 Zvýraznění kódu	23
3.1.1 Dokumentace	24
3.2 Language server protocol	24
3.3 Ladicí program	25
3.3.1 Ladicí informace	25
3.3.2 Integrace ladicích programu	26
4 Návrh jazyka	27
4.1 Předeshloví k návrhu a přehled kapitoly	28
4.2 Existující řešení	28
4.2.1 C++	29
4.2.2 D	30
4.2.3 Zig	31
4.2.4 Odin	32
4.3 Vstupní bod programu	32
4.4 Alokace	33
4.5 Komentáře	34
4.6 Pole	35
4.6.1 Délka pole	35
4.6.2 Typy polí	36
4.6.3 Práce s polem	37

4.6.4	Příklady jiných jazyků	38
4.7	Řetězce	39
4.7.1	UTF-8	40
4.7.2	Operace	41
4.8	Jmenné prostory	42
4.9	Systém importu	43
4.10	Přetěžování funkcí	45
4.10.1	Definice shod	46
4.10.2	Přístup jiných jazyků	47
4.11	Správa chyb	47
4.11.1	Implementace	47
4.11.2	Definice požadavků	48
4.11.3	Implementace	49
4.11.4	Přístupy jiných jazyků	52
4.11.5	Přístupy jiných jazyku	53
4.12	Exekuce za doby překladu	55
4.12.1	Obdobné chování v jiných jazycích	56
4.13	Následující vývoj	57
4.13.1	Kontext	57
4.13.2	Metaprogramování	58
5	Implementace překladače	60
5.1	Struktura	60
5.2	Uživatelské rozhraní	61
5.3	AST	63
5.4	Parsování	65
5.4.1	Práce s pamětí při parsování	66
5.4.2	Zpracování importů	66
5.4.3	Detaily implementace parseru	68
5.5	Validace AST	69
5.5.1	Data-flow (Rozlišení jmen a pořadí deklarací)	70
5.5.2	Implementace výběru přetížené funkce	72
5.5.3	Vypočet datových typu a výrazu	73
5.6	Interpret pro evaluaci za doby překladu	73
5.6.1	Evaluace operátorů	73
5.6.2	Funkce a rekurze	73
5.6.3	Stav implementace interpreteru	74
5.7	Generace C kódu	74
5.7.1	Souborová struktura generovaného kódu	75
5.7.2	Generování kódu pro konkatenci polí (. .)	76
5.8	Vestavěná kompilace C kódu pomocí Tiny C Compileru	78
5.9	Interní správa chyb a logování v překladači	78
6	Závěr	80

Seznam obrázků

Obrázek 1.1:Struktura překladače	15
Obrázek 5.1:Struktura implementovaného překladače	61

Seznam zdrojových kódu

5.1 Algoritm zpracování importů	68
5.2 Pseudokód hledání definice v hierarchii scope	71
5.3 Ilustrativní funkce hledání definice s kontrolou pořadí	71
5.4 Pseudokód generování kódu pro konkatenci polí	77

Seznam zkratek

TUL	Technická univerzita v Liberci
IR	Intermediate Representation
IL	Intermediate Language
GCC	GNU Compiler Collection
JVM	Java Virtual Machine
JIT	Just-In-Time (compilation)
CIL	Common Intermediate Language
CLI	Common Language Infrastructure
AOT	Ahead-Of-Time
IDE	Integrated Development Environment
API	Application Programming Interface
VS Code	Visual Studio Code
Vim	Vi IMproved
JSON	JavaScript Object Notation
HTML	HyperText Markup Language
PDB	Program Database
DWARF	Debugging With Arbitrary Record Formats
GDB	GNU Debugger
LLDB	Low-Level Debugger
ELF	Executable and Linkable Format
WYSIWYG	What You See Is What You Get

Úvod

Dnes, v době, kdy člověk se spíš zeptá, zda něco „umí“ JavaScript, než zda na tom „běží“ Doom, zůstává jazyk C fundamentálním pilířem softwaru.

Ačkoli jazyk C mi vždy imponoval, malokdy jsem se v něm našel dělat vlastní projekty. Obvykle jsem sahal po jazyku C++, který nabízel některé moderní prvky, jež mi ve standartním C scházely. Nicméně, programování v C++ se vždy pojilo s frustrací narůstající s mírou použitých knihoven. Proto jsem si položil otázku, zda existuje alternativa – jazyk spojující filozofii C a odražející požadavky dnešní doby.

Odpovědi na tuto otázku byly jazyky Odin a Zig, které představují moderní alternativy k C. Nicméně jejich syntaxe se od C odklání směřujíc více implicitním směrem v duchu Go. Pro mně však byla klíčová explicitní syntaxe C, která jasně specifikuje deklarace proměnných a vytváří tím dojem jednoduchého a čitelného jazyka.

Ve výsledku jsem s těmito řešeními nebyl spokojen a zdálo se mi, že většina alternativ se spíše zaměřuje na nahrazení C++ a bezpečnost než na jednoduchý jazyk s plnou kontrolou nad pamětí, která mě na C tolik oslovila. Proto jsem dospěl k myšlence návrhu vlastního jazyka, což vedlo k napsání této práce.

V úvodní části práce se dotknu teoretických základů týkajících se překladačů a programovacích jazyků a představím možnosti pro tvorbu nástrojů k zajištění podpory vlastního jazyka. Nasledně se budu věnovat samotnému návrhu jazyka, kde kromě zdůvodnění jednotlivých rozhodnutí se budu odkazovat na jiné jazyky a diskutovat jejich řešení. V závěru práce se zaměřím na konkrétní aspekty implementace překladače.

1 Překladač

Překladačem, nebo též kompilátorem, se nazve program, který převádí vstupní text do výstupního textu zachovávající význam, kde oba texty jsou zapsané nějakým jazykem. Samotný proces převodu se nazývá překladem nebo také kompilací. V kontextu programovacích jazyků jde o převod zdrojového kódu do jiného programovacího jazyka nebo přímo do strojového kódu.

Existence kompilátoru je zásadní pro libovolný programovací jazyk, protože z podstaty věci finálním cílem je dostat program reprezentující zdrojový kód běžící na nějakém stroji, či v nějakém virtuálním prostředí.

Za cíl se také může klást i návrh jazyka čistě pro zápis programů. Ovšem, pokud neexistuje nástroj pro překlad tohoto zápisu do jazyka, který ve výsledku je schopen být přeložen do spustitelné podoby, onen zápis nemá žádnou technickou relevanci.

Často tedy dochází k případům, kdy pojmy kompilátor a jazyk splyvají nebo se zaměňují. Kdy se při použití názvu jazyka implicitně bere i na mysl konkrétní kompilátor, např. Go. Nebo kdy se naopak místo názvu jazyka používá název kompilátoru, např. Turbo Pascal.

Protože překladač je jen program jako každý jiný, může být napsán v libovolném programovacím jazyce a přeložen odpovídajícím kompilátorem. Dokonce může být napsán v jazyce, který sám překládá, a přeložen sám sebou — tento proces se nazývá bootstrapping. To vede k problému „kuřete a vejce“, který má v tomto případě jasné řešení, protože ve výsledku existuje stroj schopný vykonávat určitou sadu instrukcí. Typo instrukce vlastně tvoří jazyk, který je spustitelný a dá se vnímat jako nejtriviálnější kompilátor pro daný stroj.

1.1 Přechodná reprezentace

Programovací jazyk slouží jako abstrakce semantiky programu a jeho skutečné podoby na konkrétním hardwaru a po případě operačním systému. Je zřejmé, že takto lze proložit chtěné množství vrstev abstrakcí před překladem do strojového kódu. Obecně však dává smysl pouze jedna další vrstva, kdy se jazyk přeloží nejprve do tzv. přechodné reprezentace (IR — intermediate representation), a až poté do kódu pro konkrétní hardware. Účelem této abstrakce je vytvoření roz-

hraní mezi výrobcí hardwaru a tvůrci jazyků. Část určená pro překlad do IR se označuje jako front-end a část převádějící IR do spustitelného kódu jako back-end.

Je nutno podotknout, že jak back-end, tak i front-end jsou samostatné celky, které jsou implementovány pro specifické problémy nebo potřeby. Proto i jejich implementace mohou obsahovat vlastní front-endy a back-endy. Výrobci hardwaru či jazyků tak nemusí přímo implementovat podporu IR, ale mohou využít rozhraní existujících obecných back-endů a front-endů.

Samotná IR může být reprezentována buď jako rozhraní a objekty či struktury v programovacím jazyce, nebo přímo jako jazyk, tzv. mezijazyk (IL – intermediate language).[1]

Dále se specifikuje pár ukázek IR s krátkým popisem a ukázkou reprezentace následující jednoduché C funkce:

```
unsigned add1(unsigned a, unsigned b) {  
    return a+b;  
}
```

LLVM IR Forma široce využívaná v rámci LLVM nástrojů, především pro účely optimalizace a kompilace. Jedná se o jazyk, který se nachází na pomezí C a assemblerem. Může být jak v standardní textové podobě, tak i přímo implementován v paměti programu.[2]

```
define i32 @add1(i32 %a, i32 %b) {  
entry:  
    %tmp1 = add i32 %a, %b  
    ret i32 %tmp1  
}
```

GCC GIMPLE Jedna z mezireprezentací využívaných GCC, která je klíčová při optimalizacích a generování kódu. Výrazy převádí do tříadresného formátu zjednodušujíc tím analýzu a transformaci kódu.[3]

```
unsigned int add1(unsigned int a, unsigned int b) {  
    unsigned int _tmp;  
    _tmp = a + b;  
    return _tmp;  
}
```

Java bytecode Jedná se o instrukční sadu JVM (Java Virtual Machine). Název je odvozen od skutečnost, že každá instrukce je reprezentována jedním bytem. Bytecode je využíván JVM k JIT (viz 1.2.3) kompilaci. Lze jej tedy spustit spustit na jakékoli platformě, na které je implementován příslušný JVM.[4]

```
.method public static add1(II)I  
.limit stack 2  
.limit locals 2  
iload_0  
iload_1
```

```

iadd
ireturn
.end method

```

CIL Jedná se o zkratku pro Common Intermediate Language. Představuje obdobu Java bytecode, vyvinutou společností Microsoft. Pro spuštění CIL je nezbytná platforma podporující nějakou implementaci Common Language Infrastructure (CLI), jako je například .NET.[5]

```

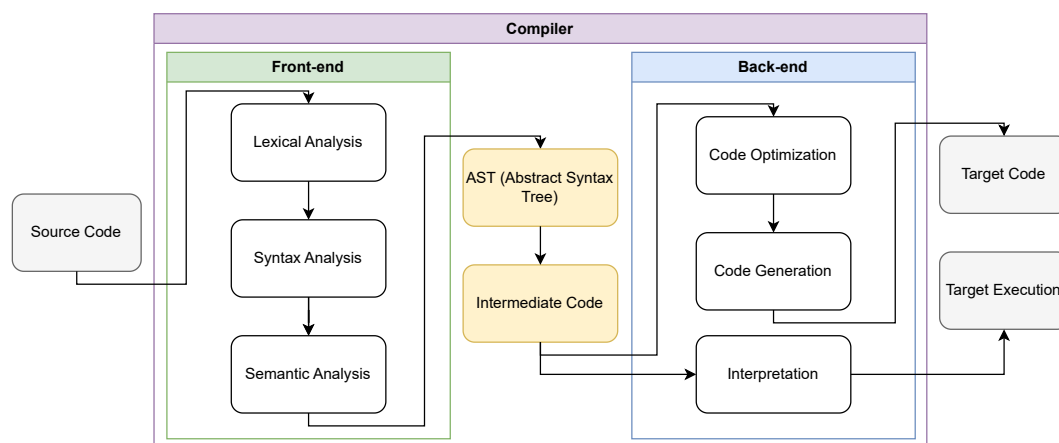
.method uint32 add1(uint32 a, uint32 b) cil managed {
    .maxstack 2
    ldarg.0
    ldarg.1
    add
    ret
}

```

C Samotný jazyk C může rovněž sloužit jako přechodná reprezentace, přestože nebyl pro to navržen[1]. Jedná se o jazyk s nízkou úrovní abstrakce využívaný v různých operačních systémech. Existuje pro něj tak velký výběr kompilátorů pro různé platformy a rozsáhlé množství dalších vývojových nástrojů.

1.2 Konstrukce překladače

Samotný překlad se může rozdělit do pár základních kroků. Nejprve je provedena lexikální a syntaktická analýza, kde čirý sled textu je převedena na abstraktní reprezentaci. Následně je tato reprezentace zvalidována podle příslušných sémantických pravidel. Validní reprezentace je následně převedena do zvolené IR nebo přímo do spustitelné podoby.[6, 7]

Obrázek 1.1: Struktura překladače

Obecně překlad může obsahovat více kroků, které se dále mohou štěpit. Nicméně,

vytknuté tři kroky jsou nezbytné pro jakýkoliv překlad. Možnou vizualizaci struktury překladače ilustruje obrázek [1.1].

1.2.1 Lexikální a syntaktická analýza

Cílem je převést zdrojový kód na základě gramatiky jazyka do abstraktní datové struktury v paměti překladače. Tato struktura je často reprezentována stromem, jelikož stromová struktura přirozeně odpovídá gramatické struktuře jazyka, a nese ustalený název AST (Abstract Syntax Tree).

Zde se nabízí zřejmá abstrakce mezi lexikální a syntaktickou analýzou. Kde modul lexikální analýzy se stará o zpracování vstupního textu a převádí slova na reprezentaci v paměti překladače nazývanou token. Syntaktická analýza pak může se slovy pracovat jako s abstraktními celky. Lexikální část se často nazývá lexer a syntaktická parser.

Zároveň se nabízí smysluplná abstrakce i mezi formální gramatikou jazyka a samotnou lexikální a syntaktickou analýzou. Možnost formálního popisu jazyka za pomoci jistého standardu gramatiky (viz 2.1) umožňuje i existenci příslušných nástrojů napomáhajících při generaci AST.

Mezi takové nástroje patří třeba YACC a ANTLR.

YACC Neboli Yet Another Compiler-Compiler. Jedná se o nástroj umožňující syntaktickou analýzu na základě formální gramatiky jazyka (pro bližší představení samotného formátu gramatiky viz 2.1). YACC používá specifický formát připomínající dialekt C. Jednotlivým syntaktickým celkům se dají přiřadit akce (funkce v C), jež se provedou při rozpoznání příslušné syntaktické struktury. Pro lexikální analýzu YACC využívá uživatelem definovanou funkci, přičemž standardně se využívá nástroj Lex. YACC ve výsledku generuje C kód (hlavně `yyparse` funkci), který se již používá v samotném kompilátoru. [8]

ANTLR Neboli Another Tool for Language Recognition. Jedná se o nástroj umožňující generaci parseru z gramatiky. Kromě generace samotného parseru dokáže ANTLR generovat i tzv. procházeče (`visitors` a `listeners`) stromu, které umožňují aplikaci vykonávat vlastní kód. Primárním cílovým jazykem pro generování parseru v ANTLR je Java, ale podporuje generaci i do jiných jazyků, jako C#, Python, Go atd. [9]

1.2.2 Sémantická analýza a Anotace AST

Během sémantické analýzy se provádí kontrola AST a doplňují nebo aktualizují se informace v jeho uzlech. Cílem je získat validní AST reprezentující původní text. Kontrola se může lišit od jazyka k jazyku v závislosti na striktnosti jeho pravidel.

Může se zde provést ověření existence příslušných deklarací vyskytujících se proměnných v příslušných jmenných prostorech; kontrola datových typů proměnných a výrazů; nalezení vhodné funkce v případě přetížení funkcí, a podobně. Kromě validace se zároveň existujícím symbolům přiřazují odkazy na příslušné definice, je-li to relevantní z hlediska struktury navrženého AST. Například uzlu reprezentujícímu proměnnou se přiřadí odkaz na její definici.

1.2.3 Převod do finální podoby

V závěrečné fázi se AST transformuje do patřičné finální podoby. Obecně by pro každý typ uzlu v AST měla existovat odpovídající sekvence instrukcí pro jeho zpracování. Nejpřirozenější způsob je existence funkce pro každý typ uzlu AST, kdy by se volala vždy příslušná funkce při procházení stromu. Ovšem, je to ve výsledku jen obyčejný program, takže implementace může být vždy přizpůsobena konkrétnímu problému.

Způsoby transformace AST v závislosti lze rozdělit v závislosti na finálním produktu.

Kód Výsledkem je kód v jiném jazyce, tedy buď v IL, nebo přímo strojový kód. V tomto případě buď překlad končí, anebo se předpokládá, že výsledný kód bude přeložen jiným nástrojem do spustitelné podoby. Může se jednat i o generování skriptů, které jsou pak součástí větších celků, jako jsou třeba herní enginy. Nebo se může jednat i o tzv. transkripci, jako v případě TypeScriptu.

JIT Ačkoli formálně spadá do předchozí kategorie, samotný koncept JIT kompilace je natolik významný, že stojí za samostatnou zmínku. Zkratka JIT znamená Just-In-Time. Jedná se o metodu kompilace, při které je nejprve generovaná IR reprezentace, která je následně předána tzv. JIT kompilátoru. Ten pak přeloží IR do konkrétního strojového kódu mašiny, na které běží.

Důležitým aspektem JIT kompilace je umožnění specifických optimalizací kódu pro danou platformu a také možnost změny kódu za běhu programu. Na rozdíl od klasické, takzvané předčasné (AOT – Ahead-Of-Time) kompilace, která probíhá pouze jednou a pro obecně očekávaný hardware.

Interpretace Namísto generování výsledného kódu lze každý uzel AST přímo interpretovat. Tedy, namísto implementace funkce, jejíž výstupem by byl text v jiném jazyce, se přímo implementuje semantické chování uzlu. Takovéto kompilátory se zpravidla označují za interprety.

1.3 Křížová kompilace

Někdy je vhodné přeložit program do strojového kódu jiného hardwaru, než na kterém běží kompilátor. Tomuto procesu se říká křížová kompilace (cross-compilation). Může k tomu docházet v případech, kdy je program vyvíjen na vysoce výkonném stroji s veškerým potřebným prostředím pro rychlou a efektivní práci, avšak výsledný software má odlišné cílové zařízení postrádající takovou infrastrukturu. Příčinou může být operační systém, nebo i samotný hardware stroje.

Také se jedná o případy, kdy program je překládán i pro jiný operační systém, než na kterém je vyvíjen. Například, Doom byl vyvíjen na počítači NeXT s operačním systémem NeXTSTEP, přestože byl určen pro systémem MS-DOS.

Je zřejmé, že o křížové kompilaci má smysl mluvit pouze v případě kompilace do strojového kódu. V ostatních případech se jedná o kód, který je mezivýsledkem (například bytecode) a jeho spuštění závisí na jiném nástroji, který musí být sám přeložen pro cílovou architekturu.

2 Gramatiky

Při návrhu programovacího jazyka hraje důležitou roli samotná syntaxe, která ho z velké části definuje. Syntaxe totiž představuje jakési rozhraní mezi člověkem a jazykem, obzvlášť v případě programovacích jazyků, kde se v textových editorech či vývojových prostředích běžně různé syntaktické konstrukce vizuálně odlišují. Proto je žádoucí mít možnost ji formálním způsobem popsat, a to jak z teoretického hlediska, tak i z praktického. Definice gramatiky jazyka může být využita v různých nástrojích, například, jak již bylo zmíněno, pro syntaktické zvýrazňování.

K definici syntaxe jazyka slouží tzv. formální gramatika. Formální gramatiku můžeme definovat následovně:

Definice 2.1. Formální gramatika G je čtveřice (Σ, V, S, P) , kde:

- Σ je konečná neprázdná množina terminálních symbolů, tzv. terminálů.
- V je konečná neprázdná množina neterminálních symbolů, tzv. neterminálů.
- S je počáteční neterminál.
- P je konečná množina pravidel.

[10]

Terminály jsou dále nedělitelné symboly jazyka. Jsou to například klíčová slova nebo jednotlivá písmena sloužící pro definici proměnných. Neterminály pak představují symboly, které se dále přepisují na jiné sekvence terminálů nebo neterminálů. Neterminál může například reprezentovat binární operátor, který následně bude definován pravidly obsahující již terminální symboly jednotlivých binárních operátorů. Prázdný symbol se označuje jako ϵ .

Obecně pravidlo gramatiky můžeme vyjádřit jako zobrazení: ¹

$$\alpha \rightarrow \beta, \text{ kde } \alpha \in (\Sigma \cup V)^* V (\Sigma \cup V)^*, \text{ a } \beta \in (\Sigma \cup V)^*$$

Tedy vzorem je posloupnost terminálů a neterminálů obsahující alespoň jeden neterminál. Obrazem pak je libovolná posloupnost terminálů a neterminálů.[10]

Gramatiky lze členit na základě striktnosti pravidel dle tzv. Chomského hierarchie.

Definice 2.2. Nechť $G = (\sigma, V, S, P)$ je gramatika, pak:

- G je gramatika typu 0 nebo také neomezená gramatika právě tehdy, když ...
- G je typu 1 nebo také kontextová gramatika právě tehdy, kde pro každé pravidlo $\alpha \rightarrow \beta$ z P platí $|\beta| \geq |\alpha|$ a zároveň pravidlo $S \rightarrow \epsilon$ se nevyskytuje na pravé straně.
- S je typu 2 nebo také bezkontextová gramatika právě tehdy, když pro každé pravidlo $\alpha \rightarrow \beta$ z P platí $|\alpha| = 1$. Neboli, že α je pouze neterminál.
- P je typu 3 nebo také regulární gramatika právě tehdy, když každé pravidlo z P je v jedné z forem:

$$A \rightarrow cB, A \rightarrow c, A \rightarrow \epsilon,$$

kde A, B jsou libovolné neterminály a c je terminál.

[10]

Z hlediska programovacích jazyků prakticky se lze omezit na gramatiky bezkontextové.[7]

2.1 Bezkontextová gramatika

Bezkontextovou gramatiku, kromě výše uvedené definice (2.2), lze také definovat na základě samotných pravidel, což bude názornější pro navazující text.

Definice 2.3. Gramatika $G = (\sigma, V, S, P)$ je bezkontextová právě tehdy, když pro každé pravidlo z P platí

$$A \rightarrow \gamma,$$

kde

$$A \in N, \gamma \in (N \cup \Sigma)^*$$

Například, pravidlo pro sestavení goto výrazu v jazyce C může být vyjádřeno ve volné formě třeba následovně

$$\text{goto} \rightarrow \text{'goto' identifier ';'}$$

Pravidlo definuje nonterminál **goto** jako sekvenci terminálu 'goto', následovanou nonterminálem identifier (definovaným v jiném pravidle představujícím identifikátor) a zakončeného terminálem ';'.

¹Hvězdička (*) představuje symbol libovolného opakování výrazu, a to i žádného.

Definuje-li se pak třeba `identifier` za pomoci regulárního výrazu následovně

$$\text{identifier} \rightarrow [a-zA-Z]^+$$

goto pravidlo bude třeba generovat slova jako

```
goto FooLabel ;  
  
goto Me ;  
  
goto UnhandledException ;
```

Je zřejmé, že zápis pravidel může být různorodý. Pro sjednocení zápisu existuje několik standardních notací. Nasleduje přehled několika relevantních notací stručně představených na příkladu s **goto** příkazem.

BNF Zkratka pro Backus–Naur forma.

```
<goto-stmt> ::= "goto" <identifier> ";"  
<identifier> ::= <letter> <letters>  
<letters> ::= <letter> <letters> | \epsilon  
<letter> ::= "a" | "b" | ... | "z"
```

EBNF Rozšířená (Extended) Backus–Naur forma. Existuje několik verzí a má svůj ISO standard.

```
goto-stmt = "goto", identifier, ";"  
identifier = letter, { letter }  
letter = "a".."z" | "A".."Z"
```

YACC notace Bližší seznámení s YACCem může být nalézeno zde: [1.2.1](#).

```
goto_stmt : KW_GOTO identifier ';' { .. };
```

Složené závorky ohraničují C kód, který se provede při úspěšném parsingu příslušných syntaktických elementů. Neterminály a terminály z příslušných pravidel jsou přístupné za pomoci symbolu `$`. Například `$` označuje proměnnou samotného rozpoznávaného pravidla, `$1` proměnnou prvního symbolu pravé strany (`KW_GOTO` v případě pravidla **goto**), `$2` respektive druhého atd.

Definice `identifier` je pak součástí jiného programu zvaného Lex, na výstup kterého YACC spoléhá.

```
identifier : [A-Za-z]^+
```

ANTLR notace Bližší informace o ANTLRu lze nalézt zde: [1.2.1](#).

```
goto_stmt   : 'goto' identifier ';' ;  
identifier  : [a-zA-Z]+ ;
```

3 Vývojové nástroje

Kromě samotného překladače se při práci s programovacím jazykem běžně využívají různé nástroje usnadňující vývoj.

Základem je textový editor, bez kterého by nebylo možné samotný zdrojový kód v celku psát. Samotné editory pak, často prostřednictvím pluginů, umožňují přidávat podporu různých programovacích jazyků. Mezi takové populární editory patří například VS Code nebo Vim/Neovim. Lze je tedy využít jako platformu pro tvorbu jakéhosi integrovaného vývojového prostředí (IDE) pro vlastní jazyk.

Plugins, nebo také Extensions, se ve VS Code dají standardně psát za pomoci TypeScriptu či JavaScriptu. Jako v prohlížečích, je zde i možnost využití WebAssembly. Lze tedy využít i jiný jazyk, který by šel do WebAssembly zkompileovat, jako třeba Rust nebo C++. Ke komunikaci s editorem je zde VS Code API, které umožňuje přístup k elementům uživatelského rozhraní editoru, poslouchání různých eventů, přístup k debuggeru atd. Všechny pluginy se pak dají nahrát do jednotného oficiálního marketplace, kde budou dostupné uživatelům a umožní automatické aktualizace.[11, 12]

V případě Neovim je zde kromě klasických možností využití Vimscriptu, jak v případě Vim, dostupná možnost skriptování za pomoci integrovaného Lua script engine[13]. Celé API editoru Neovim je pak přístupné prostřednictvím jazyka Lua. Lze tedy přímo přistupovat k bufferům a měnit rozhraní celého editoru. Pluginy jsou ve své podstatě jen zdrojové kódy, které se načítají při spuštění editoru na základě konfigurace. Obvykle za využití nějakého správce pluginů (například lazy.nvim), který umožní načtení složky s pluginem jedním řádkem. Standardním způsobem distribuce pluginů je pak git repozitář se samotným kódem pluginu, odkaz na který uživatel předá správci pluginů. Takto uživatel bude moci i jednoduše získávat aktualizace pluginu.

3.1 Zvýraznění kódu

Za základní standardní vlastnost se může klást zvýraznění kódu, které je dnes prakticky zřejmostí.

K definici vlastního zvýrazňování se v případě VS Code využívá TextMate, který umožňuje definovat vlastní gramatiku v JSON souboru za využití regulárních

výrazů[14]. V případě Vim se používá vlastní formát definice zvýraznění syntaxe, který rovněž podporuje využití regulárních výrazů.[15]

Oba tyto přístupy využívají tak či onak prohledávání a parsování zdrojového kódu pro zvýraznění. Existuje však i jiný přístup, který je v praxi rychlejší a přesnější, a to za využití LSP (viz 3.2). Většinou totiž LSP je i tak aktivní a poskytuje například funkci doplňování slov. Tedy editor už obsahuje informaci o všech symbolech a jejich roli v jazyce. Oba vybrané editory mají vestavěnou podporu LSP[16, 17].

3.1.1 Dokumentace

Kromě zvýraznění syntaxe v textových editorech je někdy potřeba mít možnost zvýraznění kódu ve statických dokumentech. Například jako dokumentace, která je nezbytná pro popis semantiky jazyka uživateli.

V takovémto případě lze využít například nástroje Shiki[18]. Jedná se o JavaScript knihovnu, která využívá TextMate gramatiky k generaci zvýrazněného výstupu. V základu Shiki umí generovat výstup jako HTML. Klasické užití je pak napsání drobného skriptu v NodeJS, který by procházel HTML dokument a nahrazoval vybrané elementy, např. code, výstupem z Shiki. Výsledný HTML dokument pak neobsahuje žádný JavaScript běhový kód. Obdobným způsobem je generována dokumentace obsažená v příloze.

V případě Vim syntaxe je zde možnost využití jeho samotného ke generování HTML z kódu. Je zde opět potřeba napsat skript, který by automaticky procházel HTML soubor a přepisoval zdrojový kód.

```
vim -c 'syntax_on' -c 'TOhtml' -c 'wq' myfile.html
```

Bohužel, zde nejsou výrazné nástroje, které by umožnily využití Vim syntaxe pro generování zvýrazněného výstupu, jako v případě TextMate gramatiky. Pro využití v HTML dokumentech existuje opce využití vim.js[19], tedy portu Vim pro prohlížeče, který by mohl provádět zvýraznění syntaxe za běhu. Ovšem využití tohoto řešení jen pro zvýraznění kódu je zbytečně náročné.

3.2 Language server protocol

Language server protocol, zkráceně LSP. Jedná se o protokol využívaný pro komunikaci mezi jazykovým serverem a klientem, kterým může být IDE nebo textový editor. Jazykový server poskytuje klientovi informaci o zdrojovém kódu z hlediska sémantiky a syntaxe jazyka. Smyslem je nabídnout rozhraní mezi programem nabízejícím syntaktickou a semantickou informaci o kódu a vývojovým nástrojem.

V základu k implementaci lze použít část kódu ze samotné implementace kompilátoru, či dokonce celé moduly. Práce serveru je totiž od části shodná až do

fáze sémantické analýzy. Nicméně, kompilátor může obvykle ukončit překlad při první zjištěné chybě. LSP by naopak měl být schopen překládat i neúplně správný syntaktický a sémantický kód a poskytovat informace o tom, co se podařilo převést do AST. Navíc, LSP by měl fungovat v reálném čase obnovující informaci o kódu po každém vstupu uživatele. Vývoj LSP tedy není triviálním úkolem i za podmínky existence překladače, jelikož jak překladač, tak i LSP vyžadují vysokou rychlost zpracování dat, ovšem jejich potřeby se protiřečí.

3.3 Ladicí program

Dalším klíčovým nástrojem pro vývoj programů je ladicí program. Zde opět lze využít vybraných textových editorů jako platformy. Ovšem psaní vlastního ladicího programu není zcela žádoucí, jelikož je to další aplikace, která se bude muset s jazykem vyvíjet a udržovat. Je proto výhodnější využít již existujících řešení prostřednictvím standardizovaných rozhraní.

3.3.1 Ladicí informace

Ladicí informace je veškerá informace, která není obsažená ve spustitelném souboru, ale je napomocná debuggeru k propojení zdrojového kódu a konečných instrukcí. Debugger pak může umět například krokovat zkompilovaný program ve zdrojovém kódu, zobrazovat hodnoty proměnných atd.[20]

Pro jazyk překladaný do strojového kódu pro účely ladění stačí mít výsledný program jako spustitelný soubor a k němu vygenerovanou debug informaci. První problém řeší samotný kompilátor, a tedy zbývá vyřešit otázku generace debug informace.

V zásadě existují dva hlavní formáty využívané moderními debuggery, a to PDB a DWARF.[20]

PDB Zkraceno z Program Database. Jedná se o soubory převážně využívané Microsoftem, například pro debugování ve Visual Studio. PDB vnitřně, pro definici samotných debug symbolů, využívá formátu CodeView. V rámci Windowsu existuje API, které umožňuje získání informací z PDB souboru bez znalosti formátu.[21]

DWARF Zkraceno z Debugging With Arbitrary Record Formats. Formát využívaný například GDB a LLDB. Převažně pro programy na Linux a macOS. Často se používá v rámci ELF souborů. Standardně bývá vestavěn do spustitelného souboru.[22]

Přímočarou možností je vlastnoruční generace těchto souborů. Naštěstí některé backendy umožňují generaci oných symbolů.

V případě LLVM IR lze třeba definovat podrobnější informace o původním kódu za pomoci maker `#dbg_value`, `#dbg_declare` a `#dbg_assign`[20]. Může to vypadat

následovně:[20]

```
%i.addr = alloca i32, align 4
#dbg_declare(ptr %i.addr, !1, !DIExpression(), !2)
; ...
!1 = !DILocalVariable(name: "i", ...) ; int i
!2 = !DILocation(...)
```

První řádek zde představuje deklaraci proměnné `i` typu `int32_t`. Následující pak přidává oné deklaraci metadata. Dalších řádky specifikují detaily těchto metadata. Lze to použít jak pro generaci PDB, tak i DWARF[20].

Nebo, například při použití C jako IL, lze využít vybraného kompilátoru umožňujícího generaci potřebného formátu. Pro mapování zdrojového kódu na C kód pak lze využít direktivy `#line`[23], která umožňuje specifikovat číslo řádku a název souboru. Tato direktiva však ovlivňuje pouze bezprostředně následující řádek kódu, což lze řešit generací kódu bez konců řádků a přidáváním jich vždy při použití oné direktivy.

3.3.2 Integrace ladicích programu

Pokud je možné generovat ladicí informaci spolu se spustitelným souborem, lze pro ladění využít libovolného již existujícího ladicího programu, který by podporoval příslušný format.

Protože VS Code standardně poskytuje rozhraní pro integraci ladicích programu, lze pouze vytvořit vlastní konfiguraci pro již existující ladicí rozšíření a upravit konfiguraci překladu. Popřípadě lze tuto konfiguraci zabalit i do samostatného rozšíření.

Neovim nemá standardizované rozhraní pro ladicí programy, proto je konfigurace každého ladicího pluginu individuální, jestli je vůbec v konkrétním případě dostupná. Vždy ale lze udělat fork ...

4 Návrh jazyka

Nejprve bych vytvořil představu o vizi jazyka a objasnil svou motivaci. Vzhledem k tomu, že v zásadě je cílem přijít s moderní obdobou jazyka C, bude vhodné právě jím i začít.

Jazyk C mě v zásadě oslovuje svou jednoduchostí a mírou svobody vyjádření. Jazyk nabízí jen dostatečnou abstrakci nad assemblerem zachovávajíc představu o skutečném dění programu a neomezujíc přímou práci s pamětí. Příkazy jazyka neprovádějí skryté alokace paměti a s výjimkou `goto` neobsahuje skrytý tok řízení. Přímou z kódu je pak zřejmé, které instrukce budou provedeny a proč. Má explicitní a čitelnou syntaxi. Vždy jsou konkrétně specifikovány datové typy a modifikátory u deklarací. Nedochází k zneužívání neslovních symbolů, jedná se jen o operátory a závorky.

Jedná se o jazyk, ve kterém je zajímavě programovat, i když ne vždy je optimální volbou pro rozsáhlá produkční řešení. Má však několik zásadních nedostatků, které mě ve většině případů odradzuji od jeho využití. Například: samotné sestavení programu je příšerné, existuje neustálá duplicita informací v deklaracích a oddělených definicích, problémy s kolizí jmen při použití knihoven, makra atd.

Vycházejí z toho bych tedy viděl procedurální systémový jazyk pro všeobecné použití, umožňující robustní a explicitní vyhodnocování výrazů v době kompilace. Jazyk, který by umožňoval jednoduchou a neomezenou manipulaci s pamětí. Měl by být čitelný sám o sobě i na úkor osvědčených postupů. Interpretace kódu po přečtení by měla co nejvíce odpovídat skutečnosti. Například: deklarace proměnné by ve výchozím případě neměla být konstantní, protože po přečtení kódu, který nespecifikuje vlastnosti deklarace, je přirozenější se domnívat, že žádných vlastností nenabývá, než že má nějaké standardní skryté. Klíčovým aspektem je také intuitivní srozumitelnost syntaxe, která by neměla vyžadovat hluboké znalosti formální gramatiky. Preferováno je tedy vyjádření akcí spíše pomocí slov než abstraktních symbolů.

Navrhovaný jazyk není primárně určen k řešení konkrétního fundamentálního problému v nějaké specifické sféře. Jedná se o vytvoření nástroje pro mé osobní užití, jazyka, ve kterém bych mohl realizovat své programátorské záměry. Potenciálně by mohl oslovit i další jedince se srovnatelným náhledem na věc.

4.1 Předesloví k návrhu a přehled kapitoly

Obecně navrhovaný jazyk prošel oproti C větším počtem syntaktických a sémantických změn, než bude v této kapitole zmíněno, ale v zásadě principiálně zůstal podobný. Například funkce stále mají jen jednu návratovou hodnotu, je podporováno běžné implicitní přetypování mezi základními datovými typy, vestavěné číselné typy jsou definovány podobně jako odpovídající varianty dostupné v knihovně `<stdint.h>` atd. Pokud tedy nebude zmíněno jinak, pro porozumění následujícímu textu stačí předpokládat, že základní mechanismy fungují podobně jako v C.

Tato kapitola se zaměřuje především na popis výraznějších změn a nových konceptů, které nějakým způsobem řeší vybrané problémy nebo omezení jazyka C, případně zavádějí zcela novou funkcionalitu. Detailnější a kompletní přehled všech změn lze získat z příložené dokumentace jazyka, formální gramatiky nebo testovacích ukázek kódu v příloze. (Externí dokumentace reflektuje aktuální stav vývoje překladače a může se tedy v detailech mírně rozcházet s tímto textem.)

V následujících sekcích této kapitoly se dále zaměřím na následující témata:

- Existující řešení
- Vstupní bod programu
- Alokace paměti
- Komentáře
- Pole (včetně typologie a vektorových operací)
- Řetězce (UTF-8, práce se symboly, nové operace)
- Jmenné prostory
- Systém importu
- Přetěžování funkcí
- Správa chyb (error sety, ‘catch’)
- Exekuce za doby překladu (‘embed’)
- Následující vývoj (budoucí směry)
 - Kontext (Implicitní kontext)
 - Metaprogramování (Pokročilejší nástroje)

4.2 Existující řešení

Při hledání moderní alternativy k jazyku C jsem zvažoval několik existujících systémových jazyků. Ačkoliv mnohé z nich nabízejí zajímavá a v určitých ohledech zdařilá řešení, žádný z nich jako celek plně neodpovídal mé osobní představě ideálního nástroje pro mé programátorské záměry – vždy jsem narazil na aspekty, ke kterým jsem měl výhrady. Považuji proto za přínosné v této sekci stručně představit ty nejrelevantnější z těchto jazyků a poukázat na klíčové body, v nichž se

jejich filozofie či konkrétní návrhová rozhodnutí lišila od mých preferencí a vedla mě k návrhu vlastního jazyka.

Rád bych podotkl, že případné výtky k těmto jazykům jsou formulovány z mého subjektivního hlediska a nevypovídají o obecné kvalitě daných vlastností, ale spíše o jejich (ne)souladu s mou představou a cíli tohoto konkrétního návrhu.

Vybral jsem jazyky, které považuji za nejrelevantnější ilustraci přístupů k řešení dané problematiky. Jedná se o jazyky C++, D, Zig a Odin. Existují i jiné, populárnější jazyky – Go a Rust – které na první pohled problém řeší:

Go Přestože se jedná o relativně jednoduchý jazyk vycházející z C, pro správu paměti se spoléhá na garbage collector, což neumožňuje plnou manuální kontrolu nad pamětí, která je jedním z cílů tohoto návrhu. Jako relevantnější představitel jazyka s podobnou filozofií[24], ale s manuální správou paměti, se pro toto srovnání jeví například Odin, který představuje spíše moderní pohled na jazyky jako Pascal a C.

Rust Rust, přestože je moderním systémovým jazykem, se od C výrazně liší svým primárním zaměřením na bezpečnost paměti (prosazovanou modelem vlastnictví a systémem výpůjček) a stylem bližším C++. Toto srovnání se soustředí na jazyky, které více následují filozofii C v oblasti nízkoúrovňové kontroly a relativní jednoduchosti. Role Rustu v poskytování silných abstrakcí je navíc v kontextu tohoto srovnání zastoupena jazyky C++ a D, které nabízejí větší flexibilitu.

4.2.1 C++

C++, bezprostřední následník jazyka C, který je s ním často nerozlučně pojen jako C/C++. C++ ponechává v základu C s drobnými změnami a staví na tomto základu za pomoci standardní knihovny. C++ tedy dědí i špatné vlastnosti jazyka C, jako jsou například makra a systém importu. Nové funkcionality v C++ často nejsou dosaženy fundamentálními změnami původních C konstruktů, ale spíše rozšířením standardní knihovny o nové šablonové třídy a funkce. To se týká i základních prvků, jako jsou pole. Zatímco C++ nabízí moderní a bezpečnější alternativy v rámci standardní knihovny (`std::array`, `std::vector`), samotná vestavěná pole, přímo integrovaná do syntaxe jazyka, zůstávají C poli se všemi jejich vlastnostmi a omezeními.

Jazyk obsahuje mnoho různorodých konceptů umožňujících řešit problémy paradigmaticky různými způsoby. I když se to může vnímat jako výhoda, a programátor si může vybrat podmnožinu vlastností, která mu vyhovuje, tak jen zřídka je veškerý kód napsán jedním člověkem. Například při práci s knihovnou, která řeší problémy objektově orientovaným způsobem, se musí potýkat i programátor, který sám nepíše objektově orientovaný kód. To vede k velmi nekonzistentnímu kódu. I samotná standardní knihovna, která implementuje mnoho zásadních vlastností jazyka, využívá metaprogramování a objektově orientované pří-

stupy.

Syntaktický je pak jazyk příšerný, protože kromě prolínání různých přístupů k programování se mísí i C a C++ kód. To znesnadňuje vnímání a čitelnost kódu, protože není vždy jasné, co se má dít, a jak objekty C++ nakládají s původními datovými typy a jak je interpretují.

Zdrojový kód 4.1 Ukázka syntaxe – unique_ptr[25]

Kód v jazyce C++

```
#include <memory>
class widget {
private:
    std::unique_ptr<int[]> data;
public:
    widget(const int size) {
        data = std::make_unique<int[]>(size);
    }
    void do_something() {}
};

void functionUsingWidget() {
    widget w(1000000);
    // lifetime automatically tied to enclosing scope
    // constructs w, including the w.data gadget member
    // ...
    w.do_something();
    // ...
} // automatic destruction and deallocation for w and w.data
```

4.2.2 D

Jazyk syntaktický blízký jazyku C, zjednodušuje koncepty C++ a zbavuje se přímé závislosti na C. Import systému je řešen pomocí modulů, podobně jako v Javě. Jazyk nepodporuje makra a spoléhá na vyhodnocování v době kompilace a genericitu.

Ovšem, jedná se o objektově orientovaný jazyk s prvky skrytého toku řízení (např. try-catch), který jde spíše ve stopách C++ než C. Navíc obsahuje garbage collector, který sice lze zakázat, ale některé vnitřní operace ho stále budou používat [26].

Zdrojový kód 4.2 Ukázka syntaxe – paralelní inicializace polí[27] *Kód v jazyce D*

```
void main() {
    import std.datetime.stopwatch : benchmark;
    import std.math, std.parallelism, std.stdio;

    auto logs = new double[100_000];
    auto bm = benchmark!({
        foreach (i, ref elem; logs)
            elem = log(1.0 + i);
    }, {
```

```

        foreach (i, ref elem; logs.parallel)
            elem = log(1.0 + i);
    ))(100); // number of executions of each tested function

    writefln("Linear_init:_%s_msecs", bm[0].total!"msecs");
    writefln("Parallel_init:_%s_msecs", bm[1].total!"msecs");
}

```

4.2.3 Zig

Jedná se o relativně moderní, jednoduchý, procedurální jazyk, který se inspiroje jazykem C. Jazyk staví na metaprogramování a exekuci prováděné v době kompilace nabízející široké spektrum možností jich využití. Neobsahuje skrytý řídicí tok programu. Práce s pamětí je manuální. Překladač nabízí různé varianty sestavení, které umožňují provádět doplňující bezpečnostní kontroly jak během kompilace, tak i za běhu programu. Navíc je podporována křížová kompilace programů.

Ve své podstatě se jedná o jazyk velmi blízky mým představám, až na některé drobné detaily, jako například to, že ukazatel je standardně nenulovatelný. Hlavní výtku mám k syntaxi, která nepřijde dostatečně explicitní a využívá poměrně mnoho abstraktních symbolů.

Zdrojový kód 4.3 Ukázka syntaxe – parsing celých čísel[28] *Kód v jazyce Zig*

```

const std = @import("std");
const parseInt = std.fmt.parseInt;

test "parse_integers" {
    const input = "123_67_89,99";
    const ally = std.testing.allocator;

    var list = std.ArrayList(u32).init(ally);
    // Ensure the list is freed at scope exit.
    // Try commenting out this line!
    defer list.deinit();

    var it = std.mem.tokenizeAny(u8, input, "_," );
    while (it.next()) |num| {
        const n = try parseInt(u32, num, 10);
        try list.append(n);
    }

    const expected = [_]u32{ 123, 67, 89, 99 };

    for (expected, list.items) |exp, actual| {
        try std.testing.expectEqual(exp, actual);
    }
}

```

4.2.4 Odin

Podobně jako Zig se jedná o moderní analogii C. Procedurální jazyk s jednoduchou a minimalistickou syntaxí. Nabízí několik zajímavých vlastností, jako například kontext (viz 4.13.1) a vestavěné aritmetické operace s poli, a k tomu i maticový typ, který umožňuje například násobení matic, matic s poli a podobně.

Jako nedostatek bych vytkl absenci explicitní možnosti spouštění kódu v době kompilace, která je fakticky možná pouze při definici konstant. Syntakticky jazyk je relativně implicitní a podobá se jazyku Go. Syntaxe mi přijde více intuitivní než v případě Zigu.

Zdrojový kód 4.4 Ukázka syntaxe – programování s poli[29] *Kód v jazyce Odin*

```
package main
import "core:fmt"

main :: proc() {
    Vector3 :: distinct [3]f32
    a := Vector3{1, 2, 3}
    b := Vector3{5, 6, 7}
    c := (a * b)/2 + 1
    d := c.x + c.y + c.z
    fmt.printf("%.1f\n", d) // 22.0

    cross :: proc(a, b: Vector3) -> Vector3 {
        i := a.yzx * b.zxy
        j := a.zxy * b.yzx
        return i - j
    }

    cross_explicit :: proc(a, b: Vector3) -> Vector3 {
        i := swizzle(a, 1, 2, 0) * swizzle(b, 2, 0, 1)
        j := swizzle(a, 2, 0, 1) * swizzle(b, 1, 2, 0)
        return i - j
    }

    blah :: proc(a: Vector3) -> f32 {
        return a.x + a.y + a.z
    }

    x := cross(a, b)
    fmt.println(x)
    fmt.println(blah(x))
}
```

4.3 Vstupní bod programu

Obvykle vstupním bodem programu ve vyšším programovacím jazyce je nějaká tzv. main funkce. Takový funkce může mít za úkol předání vstupních argumentů programu a oddělení globálního rozsahu platnosti.

Pokud by například uživatel chtěl začít kód v lokálním rozsahu platnosti (scope), což je vlastnost, která se mu líbí na funkci main, měl by mít možnost to udělat přímo pomocí odpovídajícího syntaktického konstruktů.

Samotný koncept mi přijde obskurním z několika důvodů:

- Funkce main zbytečně zvyšuje úroveň odsazení kódu a komplikuje strukturu programu bez možnosti se tomu vyhnout. Pokud by uživatel chtěl logicky začít kód v lokálním rozsahu platnosti, měl by mít možnost to udělat přímo pomocí odpovídajícího syntaktického konstruktů, čímž by navíc jasně signalizoval svůj záměr.
- Zároveň povinná existence main funkce ruší intuitivní chápání pořadí vykonání instrukcí. Instrukce se běžně mohou objevit i v globálním prostoru (mimo definici funkce), ale protože program začíná v main funkci, tak není na zcela zřejmé jak je vztažené vykonání globálních instrukcí k popisu toku v main funkci.

Jako vstupní bod programu jsem tedy zvolil počátek souboru, obdobně jako v Lua, nebo, když mám vybírat z C-like jazyku, jak v HolyC. Přijde mi to intuitivnější a ponechávající větší svobodu programátorovi. Za pomoci standardní knihovny pak budou jak získatelné vstupní argumenty programu, tak i možnost ukončení programu se specifickým výstupním kódem.

4.4 Alokace

Dynamickou alokaci bych nevnímal jako funkci, operátor nebo výraz, ale jako samostatný celek, který by sloužil jako alternativa při přiřazování. Tedy, přiřazení by buď bylo alokací, nebo výrazem. Smyslem je vždy zaručit, že dynamicky alocovaná paměť bude vždy přiřazena proměnné.

Syntaxi jsem zvolil následující:

```
int^ ptr = alloc 8; // alokuje 8 bytu
int^ ptr = alloc int[8]; // alokuje 8 * sizeof int
```

I když se jedná o speciální system, jde je o úroveň syntaxe. Obecně jazyk není typově bezpečný a příkaz alloc jen vrátí ukazatel na alokovanou paměť, která obecně nemusí být asociována s datovým typem. Navíc alloc nemusí vždy uspět a teoreticky může vrátit hodnotu null:

```
int^ ptr = alloc 8;
if ptr == null : { // Správa chyby }
```

Při alokaci během deklarace lze vynechat datový typ na pravé straně, pokud má být shodný s typem na levé straně. Formálně je to možné, protože alloc je alternativní pravá strana, oproti výrazu new v C++ či D, který by se měl řídit pravidly výrazu.

Následující řádky tedy vyjadřují ekvivalentní definice.

```
int^ ptr = alloc int[8];  
int^ ptr = alloc [8];
```

Navíc bych umožnil přímou inicializaci pomocí symbolu `:`, který se v jazyce používá jako počátek příkazu. Následující kód alokuje velikost odpovídající typu `int` a inicializuje hodnotu na příslušné adrese na 1.

```
int^ ptr = alloc : 1;
```

Pro uvolnění alokované paměti příkazem `alloc` slouží příkaz `free`:

```
free ptr;
```

Příkaz `free` musí obdržet buď ještě neuvolněný ukazatel získaný příkazem `alloc` nebo hodnotu `null` (či ekvivalentní nulový ukazatel). Příkaz je neutrální vůči nulovému ukazateli. Předání jakékoli jiné neplatné hodnoty ukazatele však vede k nedefinovanému chování. Toto chování je zvoleno záměrně s prioritou na výkon, aby implementace alokátor obecně nemusela provádět validaci ukazatele.

Rozhraní pro vlastní alokatory je zatím nspecifikováno, jelikož se prvně musí přijít s definitivním řešením ohledně kontextu (viz 4.13.1), se kterým vlastní alokatory úzce souvisí.

4.5 Komentáře

V jazyce C, a například i v C++ a D, nelze vnořovat blokové komentáře `/**/`. Nejedná se o význačný nedostatek, ale stále nepříjemný, pokud se komentuje něco, co už obsahuje komentář. Navíc je to nekonzistentní s řádkovými komentáři, které vnořovat lze.

Pro blokové komentáře jsem zvolil následující syntaxi, řádkové komentáře jsem ponechal jak jsou v C.

```
/{  
    /{ komentář /}  
/}
```

Důvodem volby syntaxe `/{ ... /}` byla snaha o vizuální konzistentnost napříč jazykem. Symboly `{}` obecně vymezují blok kódu. Symbol `/` přitom koresponduje se symbolem pro jednořádkový komentář `(//)`. Kombinace tedy intuitivně signalizuje „blokový komentář“.

Odin například také umožňuje vnořené blokové komentáře, využívající syntaxi z C. Zig na druhou stranu nedovoluje žádné vnořené komentáře, aby byla nezávislá možnost převodu každého řádku na tokeny[30].

4.6 Pole

Jedná se o jednu z nejzákladnějších a nejužitečnějších datových struktur vyskytujících se v programování. V C se ovšem pole dají používat efektivně jen ve statických případech, kdy jejich velikost lze stanovit již při kompilaci. Avšak i v případech, kde je to dostačující, nastává problém při použití pole jako argumentu funkce. Funkce se buď musí definovat pro konkrétní velikost pole, anebo obecně pro ukazatel.

První případ je použitelný jen zřídka, jelikož nepřináší abstrakci, která se intuitivně pojí s vybraným datovým typem. Musela by se vytvořit samostatná funkce pro různé velikosti polí. Předání pole přes ukazatel to řeší, ale vyžaduje předání velikosti pole jako doplňujícího parametru, nebo ukončení pole nějakou specifickou hodnotou.

V takovémto případě se však ztrácí výhoda vybraného datového typu, a vlastně i konceptuální smysl onoho. Kód je ve výsledku méně explicitní a navíc náchylnější k chybám, jelikož informace známá v době překladu, která se pojí pouze k jedné proměnné, se rozvádí do dvou hodnot známých za běhu programu.

Definuji tedy následující základní požadavky pro pole. Mělo by být využitelné ve funkcích bez ztráty identity a přitom být implicitním ukazatelem na počátek svých dat při přiřazení do ukazatele. Navíc, rozšířit typ i na dynamické¹ pole konstantní délky a dynamické pole variabilní délky.

4.6.1 Délka pole

K získání délky pole navrhuji následující syntaxi:

```
int[8] arr;  
arr.length; // Vrátí délku pole, tedy 8
```

Alternativní přístupy jako funkce `len()` v Go nebo i výraz `sizeof` v C mohou být zavádějící. Jejich syntaxe připomíná běžná volání funkcí, ale sémantika je často speciální a funkční zápis může nesprávně implikovat běhový výpočet délky. Syntaxe `arr.length` je naproti tomu srozumitelnější, neboť přirozeně naznačuje přístup k již spočtené hodnotě.

Při předání pole do funkce by se tedy interně předával ukazatel na data a jako skrytý parametr i velikost pole. Pro případy, kdy není potřeba předávat velikost, by se použila implicitní konverze pole na ukazatel.

Protože jazyk integruje i array list, tak je třeba zavést i syntaxi pro získání velikosti alokované paměti. Navrhuji pro tento účel použít standardní název `capacity` (kapacita):

¹Dynamickým polem se v následujícím textu bude mínit libovolné pole alokované za běhu programu. Klasické dynamické pole s proměnlivou délkou se bude přímo specifikovat jako „array list“

```

int[auton] arr;
arr.length;    // Aktuální počet prvků (0)
arr.capacity;  // Celková alokovaná kapacita (>0)

```

Protože u ostatních typů polí budou tyto veličiny vždy shodné, tak zavední atributu kapacity se nijak nepromítne na interní implementaci. V případě array listu se jedná o nezbytný parametr při implementaci, a proto jeho poskytnutí není problémem.

4.6.2 Typy polí

Kromě klasického rozdělení polí na statická a dynamická, navrhuji umožnit dělení v závislosti na variabilitě jejich délky. To by umožnilo vytvářet funkcím více specifická rozhraní pro práci s polí. Například funkce, která nepotřebuje měnit velikost vstupního pole, by mohla přijmout jak statické pole, tak i dynamické pole.

Dále navrhuji integrovat koncept array listu přímo do jazyka v rámci typového systému polí, jelikož se jedná o často využívanou datovou strukturu.

Pole konstantní délky známe za doby překladu

Jedná se o pole analogické standardnímu poli v C. Velikost musí být známá v době překladu.

```

int[8] arr; // Vytvoří pole 8 prvků typu int

```

Délka existuje jen za doby překladu, pro její uchování se za běhu negeneruje žádná dodatečná proměnná.

Pole konstantní délky známe za běhu programu

Toto pole je alokováno za běhu programu, ale jeho velikost je po alokaci neměnná. Jedná se o analogii alokaci konstantního ukazatele v C, který by byl využívan jako pole.

```

int* const arr = malloc(sizeof(int) * n);

```

Navrhovaná syntaxe:

```

int[const] arr = alloc int[n];

```

Překladač vygeneruje kód pro uložení délky n spolu s ukazatelem na data. Pole by nešlo realokovat, protože délka je obecně známa až v době alokace.

Pole variabilní délky známe za běhu programu

Toto pole je alokováno za běhu programu a jeho velikost lze měnit manuálně novou alokací. Jedná se o analogii běžného použití ukazatele na dynamicky alokovanou paměť v C, kde programátor manuálně spravuje velikost.

```

int* arr = malloc(sizeof(int) * n);

```

Navrhovaná syntaxe:

```
int[dynamic] arr = alloc int[n];
```

Překladač opět zajistí uložení aktuální délky.

Array list

Jedná se o dynamické pole se specifickým chováním: jakýkoliv index je považován za platný pro zápis; pokud je index mimo aktuální meze pole, pole se automaticky rozšíří tak, aby zápis byl možný. Pole neposkytuje explicitní operace jako append, rozhrání (přístup k prvkům, získání velikosti atd.) je konzistentní napříč všemi poli.

Případné rozšíření pole, způsobené zápisem na index mimo aktuální rozsah, neprovede žádné dodatečné inicializace (například nulování). Provede se pouze nezbytná alokace paměti a zápis nové hodnoty na cílový index. Výsledkem čtení předem nedefinovaných hodnot tedy je nespecifikovaná hodnota.

Potenciální implicitní alokace při zápisu odlišují tento typ od ostatních dynamických typů polí (`int[const]`, `int[dynamic]`), které vyžadují explicitní alokaci pomocí `alloc`. Aby bylo toto speciální chování zřejmé již z deklarace a aby se předešlo možné záměně s polem bez specifikované délky, je vhodné použít specifický kvalifikátor.

Navrhuji pro tento typ pole kvalifikátor `auton` (od *autonomous*), který explicitně signalizuje jeho autonomní chování při rozšiřování:

```
int[auton] arr;  
// Nebo se specifickou počáteční delkou  
int[auton] arr = alloc int[8];
```

Tato varianta zvyšuje čitelnost a explicitnost kódu — programátor si musí speciální chování `array listu` explicitně zvolit kvalifikátorem. I když by se mohla nabízet syntaxe s prázdnými závorkami (`int[]`) jako symbol nejobecnějšího pole, byla by právě kvůli skryté alokaci potenciálně zavádějící.

Tato syntaxe také elegantně řeší, sice jednoznačný, ale na první pohled zavádějící, styl zápisu přiřazení literálů, kde se délka statického pole pomíjí na straně levé.

```
// Vytvoří array list  
int[auton] arr_list = [ 1, 2, 3 ];  
// Vytvoří statické pole (typ odvozen z literálu)  
int[] arr_static = [ 1, 2, 3 ];
```

4.6.3 Práce s polem

Protože cílem je vytyčit jasnou identitu pole oproti ukazateli, navrhuji zdůraznit tento rozdíl i v sémantice operací. Pole reprezentuje souvislý blok paměti obsahující, na rozdíl od ukazatele, sekvenci prvků stejného typu. Navrhuji tedy pole vnímat primárně jako hodnotový typ (*value type*), kde operace aplikované na samotnou proměnnou pole (bez indexace) se týkají všech prvků pole (*element-wise*).

Tím se docílí výrazného rozdílu od C, kde pole, ač formálně odlišné od ukazatele, často podléhá nejednoznačné interpretaci. Například při deklaraci `const int arr[8]` se kvalifikátor `const` aplikuje na jednotlivé prvky, ale aritmetické operace jako `arr + 1` s polem zacházejí jako s ukazatelem na první prvek. V důsledku podobné nekonzistence není v C povoleno ani přímé přiřazení mezi dvěma poli stejného typu a velikosti.

Jasně rozdělení mezi ukazatelem a polem jako hodnotovým typem v mém návrhu umožňuje eliminovat tyto nejednoznačnosti. Stanovuji tedy následující pravidla:

- Kvalifikátory aplikované na typ pole se vždy vztahují na jeho prvky.
- Přiřazení pole do jiného pole je definováno jako kopírování jednotlivých prvků. Pole musí mít kompatibilní typy prvků a stejnou velikost (u dynamických poli není možno kontrolovat délku za kompilace, a tak odpovědnost je na programátorovi).
- Binární aritmetické a logické operace mezi dvěma poli stejné velikosti nebo mezi polem a skalárem jsou definovány jako operace prováděné po prvcích.
- Výjimkou je explicitní přiřazení pole do ukazatele (jedná se o implicitní konverzi na ukazatel na první prvek) a operace zřetězení poli (viz 4.7.2), která má odlišnou sémantiku.

Tento přístup umožňuje přirozené vektorové operace: **Zdrojový kód 4.5** Vektorové operace *Kód v navrhovaném jazyce*

```
/ Inicializace všech prvků na 0
int[8] arr1 = 0;

// Sečtení dvou poli (po prvcích)
int[3] a = [ 1, 2, 3 ];
int[3] b = [ 10, 20, 30 ];
int[3] sum = a + b; // [ 11, 22, 33 ]

// Operace pole a skaláru
int[3] scaled = a * 10; // [ 10, 20, 30 ]
```

Další operace týkající se poli budou zmíněny v kontextě textových řetězců viz 4.7.2

4.6.4 Příklady jiných jazyků

C++

Ponechává vestavené statické pole jak v C, vlastní řešení nabízí pomocí kontejnerů standardní knihovny (`std::array` a `std::vector`). Neobsahuje však možnost správy dynamického pole konstantní délky. Nabízí pouze `std::span` – ne-vlastní pohled na souvislou sekvenci na prvků [31]. Nelze ho tedy použít k uložení dat, ale může být použit pro tvorbu odpovídajícího rozhraní funkce.

```

std::array<int, 8> arr_static;    // Statické pole
std::vector<int> arr_list;      // Array list
std::span<int> view = arr_static; // Pohled na data pole

// Délka získatelná .size()
arr_static.size();
arr_list.size();
view.size();

// U std::vector lze získat skutečnou alokovanou kapacitu
arr_list.capacity() // V bajtech

```

D

Obohacuje jak statická tak i dynamická pole s získatelnou délkou. Dynamická pole v D mohou být spravována jak garbage collectorem, tak i manuálně. Navíc mohou měnit velikost.

```

int[8] arr;                // Statické pole
int[] arr = new int[8];    // Array list

// V obou případech délka získatelná jako
arr.length;

```

Odin

Má statická pole, dynamicky alokovatelné slices (`arr := make([]int, N)`), které jsou pohledem na paměť (na rozdíl od `std::span` se může provést jejich přímá inicializace nově alokovaným blokem paměti), a tzv. dynamická pole, která fungují jako array listy. Pro všechny je dostupná funkce `len()` vracující jejich délku. Pro zjištění alokované kapacity se dá použít funkce `cap()` (nepoužitelný v případě pohledu).

```

arr: [5]int                // Statické pole
arr := make([]int, 8)      // Pohled přímo inicializovaný anonymně
arr: [dynamic]int          // Array list

// Ve všech případech lze použít
len(arr);
// Ve případě statického pole a array listu
cap(arr);

```

4.7 Řetězce

V jazyce C jsou řetězcové literály pouze více konvenční variantou zapsání pole konstantních znaků. Tento přístup je ve své podstatě primitivní, avšak zcela postačující. Problémem je zde absence identity pole jako datového typu, jak již bylo zmíněno viz 4.6. V důsledku toho se s každým řetězcem pracuje jako s ukazatelem.

Jelikož já definuji pole odlišně, lze jejich možnosti rozvinout tak, aby ve výsledku umožňovaly lehčí práci i s řetězcí. Samotný datový typ pro řetězec nebude exis-

tovat, bude jen vestavěná podpora řetězcových literálů, které se při kompilaci transformují na pole.

4.7.1 UTF-8

Bylo by vhodné rozšířit podporu literálů z ASCII na jiné kódování, které by umožnilo jednoduchou manipulaci se složitějšími symboly. Jako takové kódování jsem zvolil UTF-8, neboť je zpětně kompatibilní s ASCII, jeho základním blokem je bajt, tudíž není závislé na endianitě, a je velmi rozšířené.

Protože symboly v UTF-8 mají variabilní délku, navrhuji vyhodnocení největší délky potřebné pro uložení jednoho symbolu daného literálu v době kompilace a následnou konverzi na pole integrálních hodnot onoho příslušného typu. Každý element výsledného pole pak bude reprezentovat jeden samostatný symbol, interně kódovaný v UTF-8. Tento přístup umožní pracovat se symboly samostatně, využívat všechny výhody polí a pro texty obsahující pouze ASCII znaky mít stejně velké pole jako v C.

```
u16 str = "čau";  
str[0]; \\ 'č'  
str[1]; \\ 'a'  
str[2]; \\ 'u'
```

Levá strana přiřazení může definovat libovolnou velikost v rámci integrálních typu pro uložení symbolu:

```
u32[] str = "čau";
```

Rozdíl velikostí datových typů prvků levé a pravé strany je řešen standardně jako rozdíl velikosti libovolných prvků (dojde ke konverzi se ztrátou informace).

Aby bylo možné pracovat s řetězcovými literály jako s prostým blokem paměti, navrhuji definovat tzv. surový (raw) řetězcový literál, označený postfixem R:

```
int^ str = "Hello"R;
```

Jedná se o řetězcový literál, kde každý bajt řetězce zapsaného v UTF-8 se vnímá jako znak. Tedy fakticky jde o statické pole typu u8.

Protože vznikla potřeba vyjadřovat i jednotlivé znaky, zavedl jsem UTF-8 podporu i pro znakové literály:

```
u8 ch8 = 'a';  
u16 ch16 = 'č';  
u32 ch32 = 'は';
```

Navíc navrhuji povolit definici víceznakových literálů:

```
u32 mch = 'ABCD';
```

První znak vždy odpovídá nejvyššímu bajtu. Tedy by první bajt hodnoty mch měl kód znaku 'A', druhý bajt kód 'B', třetí 'C' a čtvrtý 'D'.

Příklady jiných jazyků

V jazyce D jsou řetězcové literály standardně ve formátu UTF-8 jako neměnné (immutable) pole znaků. Pomocí postfixu (w, d) je lze interpretovat jako pole wchar (UTF-16) nebo dchar (UTF-32). Nabízí také WYSIWYG (what you see is what you get) řetězce.

```
"hello"w; // wchar
"hello"d; // dchar
r"ab\n"; // Wysiwyg (obsahuje 'a', 'b', '\', 'n')
```

V jazyce Odin jsou řetězce také ve formátu UTF-8. Obsahuje koncept tzv. rune pro práci s Unicode kódovými body. Nabízí také datový typ cstring pro kompatibilitu s C.

```
str := "čau"
for r in str { fmt.print(r, '.') }
// r je rune, vypíše "č .a .u ."
```

V jazyce Zig jsou řetězcové literály reprezentovány jako nulou ukončená pole bajtů, které lze v kódu zapisovat pomocí UTF-8 symbolu. Ale samotný datový typ neposkytuje přímou podporu pro práci s Unicode znaky. Rozšířená práce s řetězcem je dostupná prostřednictvím standardní knihovny.

```
const arr = "čau";
print("{d}\n", .{arr[0]}); // první byte 'č': 196
print("{d}\n", .{arr[2]}); // byte reprezentující a: 97
```

4.7.2 Operace

Jako jediné konvenční operace nad řetězci, které považuji za vhodné integrovat do syntaxe, jsou zřetězení a výběr podřetězce. Ostatní operace by už měly být obsažené ve standardní knihovně.

Zřetězení

Níc nového bych nevymyslel, a použil operator `..` jako třeba v Lua. Podstatným je, že operator je odlišen od operatoru aditivity, který se v některých jazycích používá (Go, Java), jelikož to mi přijde zavadějící.

```
u8[] str1 = "Hello";
u8[] str1 = "World";
// Operace .. sama o sobě nealokuje, jen popisuje výsledné pole
u8[] str3 = str1 .. " " .. str2; // str3 je pole u8 s délkou 11
```

Jelikož délka libovolného pole je v době kompilace (pro statická pole) nebo za běhu (pro dynamická pole) zjistitelná, lze tuto operaci zobecnit na jakýkoliv typ pole, za předpokladu, že datové typy prvků jsou kompatibilní. Je však důležité zdůraznit, že samotný operátor `..` by neměl provádět žádnou implicitní alokaci paměti na haldě, bylo by to zavadějící. Případné výsledné pole by se muselo explicitně alokovat standardními prostředky jazyka. Pro dynamická pole by taková alokace mohla vypadat například následovně:

```
u8[const] str3 = alloc [] : str1 .. "_" .. str2;
```

Výběr podřetězce

S konceptem výběru podřetězců (výřezem) se lze setkat v různých jazycích v různých podobách. Obvykle se jedná o reprezentaci libovolné souvislé části pole, která sama o sobě nealokuje novou paměť pro data, ale odkazuje data v původní pole. Například v C by se výřez (slice) dal reprezentovat třeba následujícím způsobem:

```
struct Slice {  
    int* dataPtr;  
    int len;  
};
```

kde dataPtr by ukazoval na nějaký element v původním poli, a len by specifikoval délku. Odin a Zig, například, implementují výřezy právě tímto způsobem – jako strukturu obsahující ukazatel na data a délku. Odin, Zig a D navíc vnímají výřezy jako svébytné datové typy a využívají je například jako rozhraní pro práci s dynamickými poli nebo řetězci.

Já však nevnímám výřez jako samostatný datový typ, ale spíše jako operaci nad polem, jejímž výsledkem je opět hodnota typu pole. Výřezy je tedy datového typu pole. Pro operaci výběru navrhuji následující syntaxi:

```
u8[] arr = [ '0', '1', '2', '3', '4' ];  
// Výběr prvků od indexu 1 (včetně) do indexu 3 (včetně)  
u8[3] tmp = arr[1 : 3]; // [ '1', '2', '3' ]  
// Výřezy lze použít i na levé straně přiřazení  
tmp[1 : 2] = arr[3 : 4]; // [ '1', '3', '4' ]
```

Navíc, navrhuji následující syntaxi pro výběr podřetězce od počátku do specifického indexu a od specifického indexu do konce:

```
u8[] arr = [ 1, 2, 3, 4, 5 ];  
// Vybere všechny prvky od arrA[1] do konce  
arr[1:]; // [ 2, 3, 4, 5 ]  
// Vybere všechny prvky od počátku do arrA[2]  
arr[:2]; // [ 1, 2, 3 ]  
// Vybere celý řetězec  
arr[:]
```

A take syntaxi připojení na konec řetězce (fakticky použitelné jen v rámci array listu):

```
u8[auton] arr;  
arr[] = [ 1, 2, 3, 4, 5 ];
```

4.8 Jmenné prostory

Jmenný prostor představuje jednoduchý ale zručný nástroj pro organizaci kódu. Umožňuje sdružovat související deklarace pod jedním společným názvem, který

je rozlišitelný překladačem. Na rozdíl od manuálního používání prefixů nebo postfixů v názvech identifikátorů je z hlediska nástrojů pracujících s kódem (např. LSP) strukturním celkem.

Jmenné prostory rovněž umožňují při kompilaci hromadně pracovat s obsaženými deklaracemi, čehož se dá efektivně využívat i pro import a export částí kódů. Příkladem může být mechanismus importů v Pythonu:

```
import foo;
from foo import x;
```

To, mimo jiné, umožňuje řešit potenciální kolize názvů, které mohou nastat při importování knihoven. Pokud by importované jmenné prostory vždy nesly pouze svůj původní název (jak je tomu v C++), riziko kolizí by se sice snížilo, ale samotná jména jmenných prostorů by stále mohly být příčinou. Proto je vhodné umožnit přejmenování importovaného jmenného prostoru v importujícím kódu. Například opět jako v Pythonu:

```
import foo as boo;
```

Jmenné prostory bych vnímal jednoduše jako pojmenované rozsahy platnosti. Zvolil jsem syntaxi c C++, protože vcelku jasně a jednoduše vystihuje myšlenku:

```
namespace Foo {
    int x;
}
```

I v případě přístup k prvkům uvnitř jmenných prostorů:

```
Foo::x;
```

4.9 Systém importu

Systém importu založený na hlavičkových souborech považuji za jednu z nejproblematictějších částí jazyka C. Jejich hlavní nevýhodou je duplicita definic. Slouží však k dobrému účelu – izolaci implementace a definici rozhraní. Cílem tohoto návrhu tedy je zachovat tuto myšlenku, ale vyhnout se jak použití preprocesoru, tak i duplicitě kódu.

Základní jednotkou samotné kompilace a importu bude soubor, jelikož se jedná o to co se ve výsledku předává překladači. Překladač dostane jen jeden vstupní soubor, který následně pomocí prostředků jazyka může umožnit načíst obsah dalších souborů. Veškeré importy budou probíhat v rámci AST (na rozdíl od textového vkládání v C). Každý soubor by tedy měl představovat samostatně syntakticky analyzovatelný celek. Systému importu nepovoluje cyklické závislosti mezi soubory a cesty k importovaným souborům jsou interpretovány relativně vůči umístění importujícího souboru.

Intuitivně se nabízí možnost přímého importu souboru následující syntaxí:

```
import filename;
```

Této možností bych se však vzdal. Domnívám se, že by jen vybízela k „nesprávnému“ přístupu, který by zvyšoval riziko kolizí názvů -- což bylo podrobněji rozebráno v sekci 4.8 -- a misů. Omlouvám se, pokud má předchozí odpověď vyzněla, že tyto body chybí – byly tam, jen jsem je možná při předchozím čtení plně nedocenil v kontextu naší diskuse.

Váš systém správy chyb a jeho zdůvodnění se zdají být v textu adekvátně popsány. nepřinášela nic, co by nešlo řešit jinak.

Zavedl jsem tedy variantu, která vždy zajišťuje určité zabalení importovaného souboru ze strany importujícího kódu:

```
import filename as namespace Foo;
```

Tímto příkazem by se vytvořil nový jmenný prostor Foo, kam by se následně překopíroval kořenový uzel rozparsovaného souboru filename.

Syntaktický se speciálně specifikuje klíčové slovo namespace umožňujíc využití daného konstruktů k implementaci i jiných způsobů zabalení souboru. Například:

```
import filename as scope;    // zabalení do bloku platnosti
import filename as fcn foo;  // zabalení do funkce foo
```

Zabalení do bloku platnosti může být použito, pokud se má kód z importovaného souboru vykonat jednou při zpracování importu, aniž by jeho symboly zaplnily aktuální jmenný prostor. Kód zapouzdřený do funkce se naopak může spustit explicitním zavoláním dané funkce (foo()) libovolný početkrát a v libovolném místě kódu. Nejedná se o potenciálně často používaný konstrukt, ale umožňuje do budoucna beze změny syntaxe řídavat další specifické způsoby importu nebo zpracování souborů.

Dále navrhuji tento konstrukt rozšířit rozšířit a zavést import jen vybraných symbolů ze souboru.

```
import from filename foo, boo as namespace Foo;
```

Patříčná syntaxe umožní importovat identifikatory foo a boo ze souboru filename a zabalit je do nového jmenného prostoru Foo.

V zásadě tento přístup umožňuje robustní import a další prostředky nejsou nezbytně nutné. Zbývá zohlednit viditelnost importovaných identifikátorů.

Lze vycházet buď z toho, že vše je ve výchozím stavu viditelné, a viditelnost se omezuje, nebo naopak – vše je ve výchozím stavu nepřístupné a přístup se rozšiřuje. Druhý přístup je víc praktický, ale je méně intuitivní, protože, jelikož se intuitivně očekává, že při importu souboru se alespoň nějaký obsah bude dostupný.

Podstatnější je však otázka viditelnosti vnořených importů. Tedy, importuje-li soubor identifikatory z jiného souboru, budou-li viditelné při importu taky. Zřejmě

je, že pokud jsou přístupné při jednom importu, tak by měly být přístupné i pro další importy, jelikož jsou ve výsledku na stejné úrovni jako kód souboru a nekladlá se žádná omezení.

Navrhují proto umožnit omezení viditelnosti na úrovni importu, než na úrovni jednotlivých identifikátorů. Poskytovalo by to explicitní kontrolu nad viditelností symbolu, aniž by se to muselo řešit poprvkově. Navíc by stále byla možnost vytvoření případného rozhraní z dostupných symbolů. Symboly sloužící jako veřejné rozhraní modulu by se umístili do jednoho souboru a zbyte by se importovali lokálně.

K označení těchto lokálních importů navrhuji použít klíčové slovo `local`:

```
import filename as local namespace Foo
```

Samotná klasifikace proměnných dle viditelnosti by se mohla případně řešit v budoucnu již za pomoci direktiv překladače. Například:

```
#private
fcn foo();
```

4.10 Přetěžování funkcí

Přestože se jedná o implicitní mechanismus, který může od čtenáře skrývat identitu konkrétní volané funkce, tak přináší z mého hlediska jednu zásadní výhodu – zjednošuená jména funkcí. Například namísto nutnosti vypisovat datové typy do názvu funkce (např. `max_int`, `max_float`) pro její rozlišení lze uvést název vystihující pouze její činnost (např. `|max|`).

To usnadňuje vnímání samotného programu, jelikož při práci s komplexními uživatelsky definovanými datovými typy, názvy funkcí budou už znatelnou zátíží. Navíc jména samotných funkcí s použitím identifikujících prefixu a sufixu nejsou vnímány jako atomické celky nástroje pracujících s kódem. I když by to šlo částečně řešit za pomoci jmenných prostorů, tak by to jen vedlo by to k dalšímu prodlužování zapisu volání (např. `Math::Int::max` namísto `Math::max`).

Samotná abstrakce nad konkrétní volanou funkcí není pro čtenáře kódu nikterak zavádějící. Nebo spíše, je zavádějící stejně jako smyčka **for**, která abstrahuje instrukce skoků. Smysl čtenář získává ze samotného názvu funkce a typů vstupních argumentů, přičemž konkrétní funkce je pro něj často jako „černá skříňka“. I když funkce přebírá například **int**, volající nemůže vědět, zda onen **int** není hned první instrukcí přetypován na **float**. Jedině to tedy může ovlivnit čas potřebný k nalezení definice konkrétní přetížené varianty funkce (bez užití LSP), což však nepovažuji za závažný problém.

Z mého hlediska je tedy lepší možnost přetěžování v jazyce mít, než nemít. Jelikož jazyk podporuje implicitní konverze základních datových typů obdobně jako

v C, tak klíčovou je volba typu přetěžování. Muže se jednat buď o implicitní přetěžování, kde při hledání vhodné se bude zohledňovat i implicitní přetypování argumentu, například:

```
int foo(int x);  
foo(1.0);
```

Nebo explicitní přetěžování, kde datové typy argumentu musí striktně sedět:

```
int foo(int x);  
foo((int) 1.0);
```

Při explicitním přetěžování datové typy argumentu přímo identifikují volanou funkci. Ovšem zda existuje potřebná varianta, se lze při psaní kódu dozvědět jen z LSP. V takovém to případě je explicitní přetypování z hlediska informace totožné s implicitním přetěžováním. Faktické využití explicitního přetěžování se pak svádí k vymezení argumenty konkrétní varianty funkce s očekávanou chybou překladu při její absenci. Pokud by některý z argumentu musel být explicitně přetypován, tak dojde k zdelšení zápisu volání (pře se s cílem) a duplikaci informace. Navrhuji proto použít implicitní přetěžování jako výchozí chování, ale zároveň poskytnout opci vyžadání přesné shody datových typů konkrétního volání. Zvolil jsem následující symboliku – přidání ! za název funkce při volání:

```
foo!(arg1, arg2);
```

Využití prapodivného symbolu v tomto případě není zavadějící, jelikož očekávané intuitivní chování výrazu se nemění. jedná se stále o volání funkce, které nijak nemění očekávané výsledky ani vstupy z hlediska čtenáře, je prakticky irrelevantní.

4.10.1 Definice shod

Pro rozlišení volané funkce definuji následující úrovně shody datových typů argumentů, od nejvyšší priority po nejnižší:

Přesná shoda Typy argumentu volání a parametru funkce se přesně shodují bez jakékoli konverze. (Např. `int` \rightarrow `int`, `double` \rightarrow `double`).

Rozšiřující konverze Implicitní bezztrátové konverze (Např. `int` \rightarrow `long`, `long`, `short` \rightarrow `int`, `uint` \rightarrow `ulong`).

Konverze na typ s plovoucí řádovou čárkou Implicitní konverze z celočíselného typu na reálný typ. Může dojít ke ztrátě přesnosti u velkých celých čísel. (Např. `int` \rightarrow `double`, `long` \rightarrow `float`).

Konverze znaménkovosti Implicitní konverze mezi znaménkovými a neznaménkovými celočíselnými typy stejné velikosti. Může dojít ke změně interpretované hodnoty. (Např. `int32` \rightarrow `uint32`, `uint32` \rightarrow `int32`).

Zužující / Ztrátová konverze Implicitní konverze, která ****potenciálně**** může vést ke ztrátě informace. (Např. `double` \rightarrow `int`, `long` \rightarrow `short`, `double` \rightarrow `float`).

Ostatní konverze Libovolné ostatní povolené implicitní konverze (např. konverze ukazatelů).

Překladač pak bude moci vybrat správnou funkci v závislosti na nejlepší shodě všech argumentů (dle nejvyšší dosažené priority). Jestliže pro alespoň jeden argument není možná ani nejnížší povolená konverze, dojde k chybě překladu. Pokud je nalezeno více funkcí se stejnou nejlepší shodou, volání je považováno za nejednoznačné a výsledkem je chyba při překladu.

4.10.2 Přístup jiných jazyků

Odin obsahuje pouze explicitní přetěžování, jelikož jazyk umožňuje definovat vnořené funkce ve funkcích, a tudíž rozlišení konkrétní funkce, která se má zavolat, není trivialní[32].

Zig nemá přetěžování funkcí[30], ale podobného chování (jedna funkce pracující s více typy) lze docílit při kompilaci za pomoci tzv. „duck typing“ a metaprogramování.

Zdrojový kód 4.6 „duck typing“ alternativa přetěžování *Kód v jazyce Zig*

```
fn add(comptime T: type, a: T, b: T) T {
    return a + b;
}

const result = add(i32, 1, 2);
const resultFloat = add(f32, 1.0, 2.0);
```

D a C++ Mají implicitní přetěžování funkcí[33, 34].

4.11 Správa chyb

4.11.1 Implementace

Uvažuje-li se C, jazyk nenabízí přímý způsob správy chyb. Chyby lze řešit například návratovou hodnotou, specifickým stavem očekávané výstupní proměnné předané přes ukazatel (často `NULL`), speciální funkcí vracující poslední chybu apod. V zásadě je na programátorovi, aby vytvořil nějaký systém pro správu chyb, a zda vůbec.

Při práci s libovolným kódem je pak nutné číst komentáře k funkcím, externí dokumentaci apod. To opět vede na problém, kdy důležitá informace není součástí strukturních elementů kódu, ke kterým by měly různé nástroje přístup. Navíc tento přístup postrádá jednotnost, jelikož různé knihovny mohou řešit správu

chyb vždy odlišně. Ve výsledném programu se tak bude muset řešit zbytečný problém — jak s tímto různorodým přístupem naložit.

To vše mě ve výsledku vede k myšlence o přidání standardního systému pro správu chyb do jazyka.

Z metod řešení standardizované správy chyb v jiných programovacích jazycích lze v zásadě vyčlenit dva přístupy:

Návratová hodnota Chyba je vracena jako návratová proměnná nebo její součást. Obvykle je to spojeno s možností návratu několika hodnot, kde se vyčleňuje jedna pozice (např. poslední) pro případnou chybu (Odin), nebo je přímo speciální doplňující návratová hodnota vyhrazena jen pro chybu (Go). Také se může vracet struktura obsahující jak případnou chybu, tak i běžnou návratovou hodnotu (Rust). Tento přístup je přímočarý a explicitní a dává svobodu programátorovi, jak a kde s chybou naložit. Zpracování chyby je pak přímou součástí toku programu. Chybový stav je tedy prakticky jen dalším stavem programu.

Try-Catch Využívá se systém tzv. výjimek, kde případné chybové místo kódu je zabaleno do try bloku a případná chyba je odchycena do catch bloku. To umožňuje například nezatěžovat hlavní logiku kódu správou chyb a psát kód try bloku tak, jako kdyby žádná chyba nastat nemohla. Odchycená chyba se následně zpracuje v catch bloku. S try-catch se většinou pojí i tzv. throw mechanismus, který umožňuje označit případné chyby, jež může kód nějaké funkce vyvolat, a propagovat jejich ošetření do bloku, jenž onu funkci volal.

4.11.2 Definice požadavků

Neprve bych si definoval požadavky chybového systému:

- Jednotný datový typ – měl by existovat jednotný způsob reprezentace chyby.
- Chyby by mělo být možné seskupovat do skupin (množin), které by se mohly kompozičně skládat. Například existují-li samostatné skupiny chyb pro čtení a zápis do souboru, mělo by být možné je spojit do společné skupiny reprezentující obecné souborové operace.
- Definice funkce by měla explicitně specifikovat množinu chyb, které mohou být při jejím volání vráceny.
- Umožnit jednoduchou propagaci chyby zásobníkem funkcí dal. Tedy zjednodušit obdobny často se vyskytující konstrukt:

```
err = foo(); if err != null : return err;
```


4.11.3 Implementace

Z metod řešení standardizované správy chyb popsaných výše jsem pro tento jazyk zvolil cestu návratové hodnoty. Rozhodl jsem se tak, protože nahlížel na chybu pouze jako na další stav programu, i když řekneme speciální, je z mého hlediska přirozenější a tento přístup neobsahuje skrytý tok řízení (jako výjimky).

Jelikož funkce v tomto jazyce standardně má k dispozici právě jednu návratovou hodnotu, chyba se bude vracet samostatným kanálem. Nicméně, nechtěl bych vnímat chybu přímo jako druhou návratovou hodnotu určenou jen pro chybu, jak je tomu např. v Go. Protože pak se pro každé volání funkce musí řešit dvě výstupní proměnné. To ve výsledku povede k vytvoření buď implicitních pravidel (jako v Go při redeklaraci chyby), nebo k rozvláčné syntaxe.

A tedy obdobné řešení mi nevyhovuje. Pro bližší ilustraci, k jakým nejednoznačnostem nebo syntaktickým kompromisům může vést návrat chyby jako druhé návratové hodnoty, uvedu následující příklad v Go. Symbol `:=` vyjadřuje deklaraci s inicializací.

```
func foo() (int, error) {  
    return 42, nil  
}  
  
val1, err := foo();  
if err != nil { /* zpracování chyby */ }  
  
val2, err := foo();  
if err != nil { /* zpracování chyby */ }
```

Intuitivně zde není zcela zřejmé, co se děje při druhém volání. Prvně se provádí definice `val1` a `err`, načež se ve stejném rozsahu platnosti provádí definice `val2` a opětovná inicializace `err`. Samozřejmě je to zohledněno pravidly jazyka, kód je kompilovatelný a nová definice `err` se neprovede (použije se existující proměnná `err` v daném rozsahu platnosti). Ovšem dochází zde ke sporu syntaxe a sémantiky, kde ze syntaktického hlediska se `err` tváří jako běžná druhá návratová hodnota, ale ze sémantického hlediska pro ni platí speciální pravidla při použití `:=`, jen protože se jedná o chybovou hodnotu typu `error`.

Navíc se situace komplikuje přidáním kvalifikátorů. Bude-li se například chtít označit `val1` jako `const` ale ne `err`. To lze řešit na úkor upovídané syntaxe, , bude-li se chtít zachovat explicitnost, nebo přidáním dalších implicitních pravidel.

K návratu chyby navrhuji využít syntaxi na pravé straně příkazu. To umožní syntakticky oddělit samotný příkaz a ošetření chyby. Navíc to může do budoucna umožnit odchycení chyby nejen z jednoho volání funkce, ale i z libovolného výrazu obsahujícího i několikero volání funkcí.

Navrhují následující syntaxi s klíčovým slovem `catch`:

```
error err;  
int x = foo() catch err;
```

Kde `error` by reprezentoval jednotný datový typ chyby a případná chyba vrácená funkcí `foo` by se v tomto případě uložila do proměnné `err`.

Zde bych stanovil, že nechci zbytečně obohacovat datový typ chyby o implicitní chování, nebo konstrukty pro tvorbu chyb. Chyba by byla vždy datového typu `error` a chovála by se konzistentně.

Kuriozně se lze v takovém to případě dopustit jedné výjimky – pominutí samotné definice chyby před odchycením – jelikož je redundantní, místo odchytu totiž může jen pracovat s datovým typem `error`. Protože by to však bylo zavadějící, tak navrhuji, aby tato varianta byla povolena pouze v kombinaci s bezprostředně následujícím blokem platností. Chyba by v takovém to případě byla odchycená lokálně a platná jen počínaje následujícím blokem platností. Samotný blok platnosti by se nelišil chováním od klasických. Viz ukázkou:

```
error err;
int x = foo() catch err; // odchycuje globalně
x = foo() catch err {
    // odchycená chyba použitelná jen zde
    print(err);
}
print(err) // chyba s prvního volání
```

Jedná se o kompromis umožňující stručnou syntaxi pro oba běžné scénáře (sdílená vs. lokální chyba).

Množiny chyb

Samotná chyba by měla být jednoduše identifikovatelná svým jménem, aby ji bylo možné používat pro určení stavu programu. Například:

```
foo() catch err {
    if (err == ErrName) {
        // Porovnání odchycené chyby s konkrétním typem chyby
    }
}
```

Chyby by měly být shlukovány do uživatelem definovaných skupin, které by pak sloužily pro určení chybového rozhraní funkcí. Skupiny by měly být shlukovatelné, jelikož funkce by měla mít možnost navracet i chyby užívaných funkcí, které mohou být definované samostatně, aniž by se pro ní redundantně definovaly nové chyby.

Zavedu tedy k reprezentaci chyb tzv. množiny chyb, které budou jednoznačně rozlišitelné svým jménem:

```
error ErrorSetA {
    ErrorA;
    ErrorB;
};
error ErrorSetB {
    ErrorSetA; // Zahrnutí ErrorSetA jako podskupiny
    ErrorB;
```

```
};
```

Zde `ErrorSetB` obsahuje vnořenou podskupinu `ErrorSetA` a prazdnou množinu `ErrorB`. Libovolná z těchto množin je identifikovatelná svým plně kvalifikovaným jménem pomocí operátoru `::` a může být přiřazena do proměnné datového typu `error`. Hodnota `null` reprezentuje stav bez chyby. Viz:

```
error err = ErrorSetB::ErrorB;  
error err = ErrorSetB::ErrorSetA::ErrorA;  
error err = null;
```

Protože tyto množiny chyb mají smysl primárně při definici chybového rozhraní funkcí a definice funkce ve funkci není v jazyce umožněna, je jejich definice uvnitř těl funkcí zavádějící, a tudíž zakázána. Lze tedy tyto množiny vnímat jako nadstavbu nad jmennými prostory specificky pro chyby, a proto k rozlišení jejich prvků, jak již bylo ukázáno, používat stejný operátor `::`.

K definici chybového rozhraní funkce se pak použije následující syntaxe s klíčovým slovem `using`:

```
fcn foo() using ErrorSetB -> int {...}
```

Funkce `foo` pak může vracet chyby definované v `ErrorSetB`.

Toto řešení je jednoduché a relativně všestranné. Umožňuje například rozšířit libovolnou množinu (i prazdnou) o nové prvky, aniž by se rozbil kód využívající původní množinu. Ovšem má jeden základní nedostatek – vrací se pouze stav. Tedy nelze přímo vrátit doplňující informaci o chybě. Teoreticky je to řešitelné přidáním nových stavů pro každou variantu informace, ovšem to zdaleka není praktické.

Prakticky toto omezení vadí jen při logování chyby, protože se jinak vždy popisuje stav programu, který je nezbytný z hlediska jeho činnosti. Tudíž přidání v takových to případech nového chybového stavu je vlastně nezbytné (uvažuje-li se, že daný stav je vhodné vnímat jako chybový, obecně to lze řešit standardní cestou).

Ve výsledku předávání doplňujících informací o chybě slouží jen jako doplnění systému. Jako něco, co je využíváno přímo při zpracování samotné chyby, a tedy neruší samotnou standartizaci, která se kladla za cíl, protože popis samotné chyby už není obecně snadno standardizovatelný a tak či onak se jedná o konkrétní záležitost.

Pokud by se navržený model zobecnil například definicí chyby pomocí struktury nebo unie (aby chyba mohla nést data), vlastně by došlo k rozporu s cílem standartizace. Systém by se totiž zobecnil natolik, že by mohl být využíván i pro jiné účely a mnohými způsoby, a tudíž by se postavený problém nevyřešil, jen by se problém přesunul jinam. Možná by bylo přijatelným kompromisem povolit přiřazení konkrétních celočíselných hodnot k identifikátorům chyb v jejich defi-

nici. To by umožnilo například indexovat pole chybovými kódy (podobně jako u enumů) a mohlo by v některých případech sloužit jako velmi silný nástroj.

Návrat chyby

Možnost v chybovém stavu vrátit i normální hodnotu z funkce je užitečná záležitost. Může posloužit například jako doplňující informace k chybovému stavu. Navíc je to v jistém smyslu i nutná záležitost, jelikož vnímáme chybu jen jako další stav programu, nikoli jako něco fundamentálně odlišného.

Navrhuji následující intuitivní syntaxi pro vrácení hodnoty a chyby:

```
return value, err;
```

Kde `value` představuje proměnnou nebo výraz s návratovou hodnotou a `err` návratovou chybu.

Standardní návrat jen hodnoty tak zůstává nezměněn:

```
return value;
```

Otázkou je návrat jen chyby. Lze k tomu přistoupit tak, že takovýto případ vlastně neexistuje — spolu s chybou je vždy vrána i nějaká hodnota. To by také zaručilo, že proměnná, do které se zapíše návratová hodnota, nebude mít nikdy neurčenou hodnotu po volání funkce, která mohla selhat. I když je toto bezpečné chování, nelze ho vždy vynucovat. Má-li mít jazyk nízký uroveň abstrakce nad assemblyem, musí také dát programátorovi kontrolu. Nelze jen tak zbytečně vnucovat přiřazení nebo inicializaci návratové hodnoty, pokud není potřeba.

Proto navrhuji použít symbol `_` označující explicitní zahození hodnoty:

```
return _, err;
```

Pro možnost jednoduché propagace chyby bych přidal následující syntaktický konstrukt:

```
foo() catch return;  
// by bylo ekvivalentní s  
foo() catch err {  
    if (err == null) return _, err;  
};
```

4.11.4 Přístupy jiných jazyků

Přístupy jazyků jako C++ a D, které správu chyb řeší klasicky pomocí výjimek, není v kontextu tohoto návrhu nema smysl je detailně rozebírat. Zajímavější je zaměřit se na jazyky Zig a Odin, jejichž pohled na danou problematiku nabízí relevantní srovnání.

4.11.5 Přístupy jiných jazyků

Řešit přístupy C++ a D nemá moc smysl, jelikož řeší problem klasicky za pomoci vyjimek. Zajímavější je se podívat na příklad Zigu, který má zajímavější pohled na věc a je dost podobný a Odin.

Zig

V jazyce Zig za reprezentaci chyb odpovídají tzv. error sety, které jsou podobné enumům. Každé chybě (identifikátoru v rámci error setu) je překladačem přiřazena unikátní integrální hodnota. Definice může vypadat následovně:

```
const FileOpenError = error{
    AccessDenied,
    OutOfMemory,
    FileNotFound,
};

const AllocationError = error{
    // Stejný název chyby může existovat ve více sadách
    OutOfMemory,
};
```

Chyb lze spolu spojovat do jedné větší množiny následovně:

```
// bude obsahovat chyby z FileOpenError a AllocationError
const FinalError = FileOpenError || AllocationError;
```

Specifikovat chybové rozhraní funkce lze pak následujícím způsobem:

```
fn divide(a: f32, b: f32) MathError!f32;
```

Funkce pak vrátí buď chybu typu MathError, nebo běžnou návratovou hodnotu. Specifikace konkrétní množiny chyb se může v signatuře funkce pominout, funkce pak vrátí obecnou chybu (anyerror).

K odchycení a zpracování chyby používá Zig klíčové slovo catch následujícím způsobem:

```
const a = divide(1.0, 0.0) catch |err| {
    // zpracování chyby
}
// Pokud chyba nenastala, 'a' obsahuje výsledek dělení

// Odchycení a zpracování pomocí switch
var a = divide(1.0, 0.0) catch |err| switch (err) {
    // zpracování chyby přímo pomocí switch
}
```

Chybu lze také snadno propagovat dál pomocí klíčového slova try:

```
const a = try divide(1.0, 0.0);
```

Navíc je v jazyce dostupný třeba `defer` a `errdefer`. Kdežto `defer` umožňuje vykonávat kód vždy při opuštění bloku, `errdefer` vykonává kód jen tehdy nastane-li chyba.

```
fn createFoo(param: i32) !Foo {
    const foo = try tryToAllocateFoo();
    // Proveďte se uvolnění foo při libovolné
    // při libovolném chybovém návratu z funkce
    errdefer deallocateFoo(foo);

    ...

    return foo;
}
```

Odin

Odin fakticky nemá jednoznačně definovanou standardizovanou správu chyb, ale obsahuje zajímavý operátor `or_return`, který může vést k určité konvenci. Aplikace operatoru na výraz způsobí okamžitý návrat z aktuální funkce, pokud poslední hodnota vrácená výrazem je `nil` nebo `false`. Protože Odin umožňuje návrat libovolného počtu hodnot, poslední návratovou hodnotu lze konvenčně využívat pro signalizaci chyby (např. vrácením `nil` pointeru nebo `false` booleanu při selhání) a využívat tuto vlastnost operátoru pro skutečnou propagaci selhání.[32]

Pro reprezentaci různých typů chyb (obdobu množin chyb) lze v Odinu využít unie, která na rozdíl od C unie funguje jako algebraický datový typ (sum type / tagged union), a je tedy porovnatelná [32]. Konkretní chyba pak může být reprezentována strukturou a obsahovat doplňující informaci. Viz příklad:

```
Error :: union {
    MathError,
    ...
}

MathError :: union {
    DivideByZeroError,
    ...
}

DivideByZeroError :: struct {
    a: f32,
    b: f32,
    str: string,
}

divide :: proc(a: f32, b: f32) -> (f32, MathError) {
    if b == 0.0 {
        return 0.0, DivideByZeroError{ a = a, b = b,
            str = "Division_by_zero" }
    }
    return a / b, nil
}
```

```

foo :: proc() -> Error {
  ansA, err := divide(1.0, 0)
  if err != nil {
    return err
  }

  ansB := divide(1.0, 2.0) or_return
  ...
}

```

4.12 Exekuce za doby překladu

V rámci optimalizací kompilátory mohou provádět výpočty některých výrazů, pokud mají dostatek informací. Tedy například:

```
int x = 5 + 3 * 9 - 2;
```

Výraz definující `x` se může předpočítat a za běhu programu se nebude muset nic vypočítávat.

Ovšem to vše je prováděno implicitně. Podstatné však je mít kontrolu nad exekucí za doby překladu ze strany jazyka. To umožní mít programátorovi jistotu, že vše, co se má provést za doby překladu, se skutečně provede za doby překladu, a to v nezávislosti na úrovni zvolených optimalizací, verzi překladače atd. Koncept je zpravidla obsažen v nějaké formě v jazycích určených ke kompilaci do nativního kódu, jako například C++, D, Zig, Rust atd.

K deklaraci proměnné známé za doby překladu navrhuji využít klasifikátor `embed` od slova `embedded` (vestavený), protože slovo odráží smysl (hodnota je „vestavená“ do kódu) a vzniká obdobně jako `const`. Navíc má stejnou délku, což by při po sobě jdoucích deklaracích vypadalo dobře:

```

const int x; // Může být inicializována i za běhu
embed int y; // Musí být známá v době překladu

```

Implementačně by proměnná deklarovaná jako `embed` v běhovém prostředí neexistovala (nebyla by pro ni alokována paměť), ale při jejím použití by se vždy přímo využívala její v době překladu spočtená hodnota.

Takovýto jednoduchý klasifikátor pak umožní provádět velmi složité výpočty za doby překladu programu. Protože ze své podstaty `embed` specifikuje, že hodnota proměnné má být spočtena při kompilaci, musí se kompilátor pokusit o její výpočet (bez ohledu na složitost výrazu na pravé straně) a buď uspět, nebo ukončit kompilaci s chybou.

Lze se tedy například pokusit vypočíst hodnotu libovolné funkce při kompilaci, přičemž funkce se nemusí speciálně předeclarovat jako „compile-time“ (jako například v C++ pomocí `constexpr`):

```

fcn add(i32 x, i32 y) -> i32 { .. }
embed int ans = add(4, 2);

```

Je zřejmé, že provést libovolný výpočet za doby překladu není zcela možné, zejména má-li jazyk umožňovat přímý přístup k paměti. Kromě rozdílů mezi paměťovým prostorem reálně běžící aplikace a prostředím kompilátoru, které zajišťuje výpočty v době překladu, mohou být některé symboly (obzvláště funkce, např. z dynamických knihoven) definovány až za běhu.

Přesná omezení embed proto porostou postupně s vývojem překladače. S každou verzí bude možné povolovat více jazykových konstruktů a funkcí standardní knihovny, čímž se bude překladač blížit co nejvěrnější emulaci možností běhového prostředí. Nejprve tedy se může začít z podpory běžných aritmetických výrazů, dále volání funkcí a obecnému vykonání toku programu bez řeší ukazatelů, dále přidání podpory definovaných ukazatelů atd.

Hlavní výhodou je konvence použití a zvýšená míra znovupoužitelnosti kódu. Předem se nemusí složitě zjišťovat zda je daný výpočet v době překladu možný — jednoduše se deklaruje proměnná jako embed a překladač se pokusí hodnotu vypočítat.

Dojde-li následně ke změně nějaké funkce použité ve výrazu tak, že již nebude umožněn její výpočet v době překladu, překladač na tuto skutečnost upozorní chybou přímo u deklarace. V takovém případě lze situaci analyzovat. Byl-li výpočet za doby překladu otázkou pouze optimalizace a není striktně vyžadován embed kvalifikátor se může jednoduše zaměnit na **const**.

Navíc tato chyba překladu může signalizovat nevhodnou nebo nekompatibilní změnu ve funkci (například při aktualizaci externí knihovny). Pokud se jedná o místo v kódu, kde je vyhodnocení v době překladu zásadní, příslušná deklarace zajistí, že se na tento problém upozorní ihned při překladu a umožní jej řešit v čas.

4.12.1 Obdobné chování v jiných jazycích

Obdobně to funguje v D, kde se dá využít enumerátorů (**enum**) k definici konstanty známé za doby překladu a spočítat hodnotu výrazu na pravé straně:

```
int add(int a, int b) { .. }  
enum ans = add(4, 2);
```

Nebo třeba v Zigu klíčové slovo **comptime** umožňuje vyhodnocovat bloky kódu v době překladu nebo vytvářet funkce s parametry známými v době překladu:

```
fn add(a: u32, b: u32) u32 { .. }  
const ans = comptime add(4, 2);
```

V C++ se používá klasifikátor **constexpr** k definici prvků (proměnných, funkcí, konstruktorů atd.) používaných a vyhodnotitelných v době překladu:

```
constexpr int add(int a, int b) { .. }  
constexpr int ans = add(4, 2);
```


Není to tedy tak obecné jako v jiných případech, protože jen konstrukty označené jako `constexpr` mohou interagovat navzájem v `constexpr` kontextu. Například, aby bylo možné použít funkci ve výrazu pro `constexpr` proměnnou, , musí být i samotná funkce označena jako `constexpr`.

4.13 Následující vývoj

V předešlých kapitolách byly představeny, alespoň konceptuálně, definitivní návrhy syntaxe i funkcionality některých důležitých konceptů odlišných nebo neobsažených v C. Chtěl bych se však zmínit ještě o některých konceptech, které bych chtěl do jazyka nějakým způsobem zařadit, ale nepřišel jsem zatím s vhodným a uspokojivým návrhem.

4.13.1 Kontext

V jazycích např. Odin a Jai dochází k použití tzv. implicitního kontextu (context). Fakticky se jedná o ukazatel implicitně předávaný jako první skrytý argument do funkce s odkazem na buď lokální, nebo globální kontext programu (podobně jako `this` v případě objektu v C++).

V každé funkci pak lze přistupovat ke kontextu a získávat buď výchozí informace definovanou implicitně jazykem, nebo uživatelské informace doplňující definici kontextu. Například v Odinu lze přistoupit ke kontextu následujícím způsobem:[32]

Zdrojový kód 4.7 Ukazka kontextu [32]

Kód v jazyce Odin

```
main :: proc() {
    // Přidá/nastaví proměnnou do aktuálního kontextu
    context.user_index = 456
    {
        // V tomto bloku můžeme kontext dále upravit
        // Změny jsou lokální pro tento blok

        // Nastavení vlastního alokátoru
        context allocator = my_custom_allocator()
        context.user_index = 123

        // kontext bloku je implicitně předán do supertramp
        supertramp()
    }

    // Zde jsme zpět v původním kontextu bloku main
    // Hodnota context.allocator je původní
    assert(context.user_index == 456)
}

supertramp :: proc() {
    // Tento kontext je stejný jako v bloku volání
    c := context
```

```

// V tomto příkladu bude c.user_index == 123
// a c.allocator ukazuje na my_custom_allocator()

// Procedury pro správu paměti používají context.allocator
// jako výchozí, pokud není specifikován jiný
ptr := new(int)
free(ptr)
}

```

Velkou výhodu vidím v možnosti definici prostřednictvím kontextu vlastních alokátorů paměti a logovacích systémů. Pak se může jednoduše alternovat nastavení knihoven (a obecně cizího kódu) jednoduchou změnou chování standardních konstruktů jazyka.

Například, je-li knihovna napsaná využívající standardního způsobu alokace, v mém případě konstrukt `alloc` (viz 4.4), tak při jejím používání může být nastaven konkrétní uživatelský alokátor, který bude v daném kontextu použití výhodnější. Ze strany samotné knihovny pak nemusí existovat podpora, změna je prováděna v uživatelské části nastavením kontextu.

Obdobná využití kontextu mi přijdou zajímavá a užitečná. Nicméně, představa skrytého argumentu v každé funkci se mi příliš nezamlouvá a zatím jsem nepřišel se způsobem implementace, který by to nějak řešil, jestli vůbec existuje.

4.13.2 Metaprogramování

I když jazyk již obsahuje exekuci za doby překladu, tak ona samotná neřeší všechny problémy, které byla schopná řešit makra v C. Je tedy třeba nějakého metaprogramovacího nástroje, který by mohl plnohodnotně nahradit makra, ale být součástí jazyka.

Obvykle se metaprogramování projevuje v podobě obecných datových typů v definicích funkcí (třeba šablon (templates) v C++) umožňujících definici jedné funkce pro různé datové typy pokud lze s různými datovými typy pracovat identickým způsobem. Viz ukázky:

Zdrojový kód 4.8 Ukazka šablon

Kód v jazyce C++

```

// Šablonová funkce pro sečtení dvou hodnot libovolného typu
template<typename T>
T add(T a, T b) {
    return a + b;
}

// Použití funkce
// int + int -> výsledek: 7 (typ je odvozen automaticky)
add(3, 4);
// double + double -> výsledek: 4.0
add(2.5, 1.5);
// const char* -> výsledek: "Ahoj světe" (pokud je přetížen +)
add("Ahoj_", "světe");

```

```
// Explicitní specifikace typu pomocí <int>  
add<int>(10, 20);
```

Tento přístup je prakticky užitečný, ale neodráží veškerou sílu maker. I když bych obdobnou funkcionalitu chtěl implementovat, bylo by její zavedení nyní nežádoucí, protože by řešení mohlo být součástí většího, obecnějšího systému k jehož řádnému návrhu bych nejdříve chtěl specifikovat jasné požadavky na systém, což momentálně nedokážu.

5 Implementace překladače

K implementaci kompilátoru byl zvolen jazyk C++ ve standardu C++ 20. Vývoj a primární testování probíhalo na platformě Windows s využitím Visual Studio předkladače (cl) a vývojového prostředí Visual Studio 2022 k ladění.

Jako cílový IL jsem vybral jazyk C, především pro vysokou přenositelnost, širokou dostupnost nástrojů a mojí zkušenost. Pro překlad generovaného C kódu jsem zvolil Tiny C Compiler (TCC), konkrétně jeho knihovnu `libtcc`, zejména pro její malé rozměry, rychlost překladu a snadnou možnost vestavění přímo do aplikace. To eliminuje externí závislost na předinstalovaném C překladači a nabízí koncovému uživateli konvenční způsob interakce s překladem kódu. Ačkoliv jiné IL (např. LLVM IR) mohou nabízet pokročilejší možnosti, pro účely tohoto projektu, který spočíval v demonstraci konceptu jazyka, byla upřednostněna jednoduchost práce s C kódem.

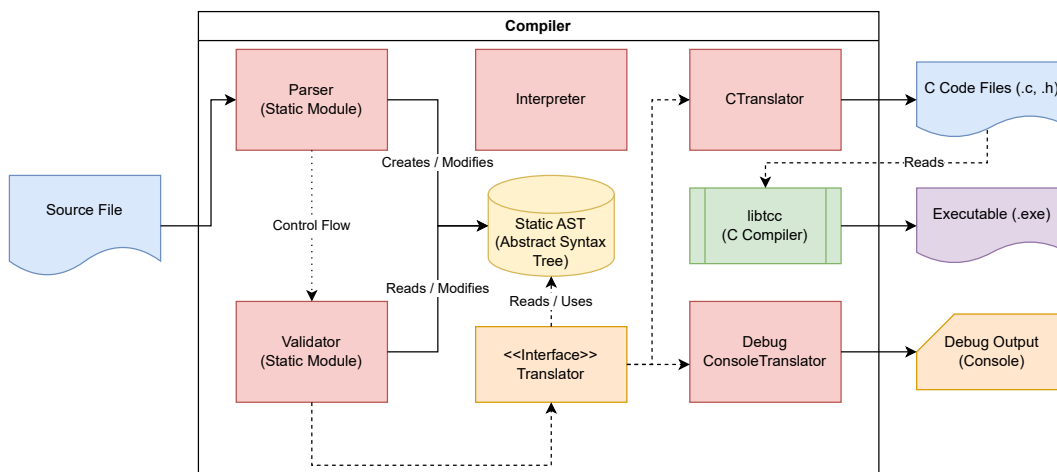
Jedná se o konzolovou aplikaci pracující se souborovým systémem. Využití standardní knihovny C++ 20 z větší části minimalizovalo závislost na konkrétní platformě. Odlišné zpracování vyžadovala implementace příkazu `run` (viz sekce ??) a zajištění cest ke knihovnám potřebným pro běhové prostředí `libtcc`. Základní funkčnost překladače jsem úspěšně ověřil i na systému Ubuntu 22.04.5 LTS, což naznačuje dobrou přenositelnost na jiné Unixové systémy. Nicméně nelze vyloučit potřebu drobných úprav specifických pro dané prostředí nebo závislosti `libtcc`.

5.1 Struktura

Základní struktura a tok zpracování je následující. Proces počíná zpracováním argumentů příkazové řádky, které definují konfiguraci překladu. Tato konfigurace je využita hlavním statickým modulem překladače `Compiler`. Tento modul postupně provádí jednotlivé fáze překladu:

1. **Parsování:** Parser analyzuje vstupní soubor a inicializuje a naplňuje interní AST.
2. **Validace:** Následně modul `Validator` provede sémantickou analýzu a kontrolu vygenerovaného AST (např. kontrola typů, rozlišení jmen) a provede případnou doplňující anotaci AST novou sémantickou informací.

3. **Překlad:** Validní a anotovaný AST je předán modulu Translator, který z něj generuje cílový kód (momentálně C).
4. **Exekuce/Tvorba spustitelného souboru:** V závislosti na argumentech příkazové řádky může být vygenerovaný kód následně přeložen do binární spustitelné podoby (pomocí `libtcc`) a případně ihned spuštěn.

Obrázek 5.1: Struktura implementovaného překladače

Hlavním cílem této implementace bylo dospět k robustnímu základu, který by demonstroval funkčnost navrženého jazyka a sloužil jako platforma pro budoucí vývoj, směřující k ideální, plně optimalizované implementaci překladače. Klíčovým úkolem bylo navrhnout takovou strukturu AST, která by byla dostatečně flexibilní pro generování různých cílových reprezentací (zde C, potenciálně jiných IL) a zároveň by poskytovala dostatek informací pro vestavěný interpreter.

V této fázi vývoje nebyla primárním cílem rychlost překladače, ale především předložit ověření konceptu navrženého jazyka.

5.2 Uživatelské rozhrání

Pro komunikaci s uživatelem překladač využívá argumenty příkazové řádky. V základu uživatel specifikuje jeden ze tří hlavních příkazů, následovaný jménem vstupního souboru, na který se má příkaz aplikovat:

build Příkaz sestaví program do spustitelné podoby.

run Příkaz sestaví program do spustitelné podoby a bezprostředně ho spustí v terminalu.

translate Příkaz pouze přeloží do vybraného IL.

Následně mohou být uvedené doplňující volby dostupné pro každý příkaz:

- ol (Output Language)** Umožňuje vybrat cílový IL, prozatím jen C.
- of (Output File)** Specifikuje jméno případného výstupního spustitelného souboru (bez přípony).
- od (Output Directory)** Určuje adresář, do kterého se uloží výstupní soubory (přeložené IL soubory, spustitelný soubor).
- gd (Generate Debug information)** Pokud je volba přítomna, překladač se pokusí vygenerovat ladící informaci kompatibilní s GDB/LLDB (formát DWARF).
- h (Help)** Vypíše nápovědu k použití příkazů a voleb.
- b (Batch/Bash)** Signalizuje překladači, že není spouštěn přímo uživatelem, ale skriptem. V tomto režimu příkaz se případný příkaz `run` neprovede a při úspěchu program vrátí specifický kód. Volající skript pak může na základě tohoto kódu například spustit vygenerovaný spustitelný soubor specifickým způsobem. Byl přidán, aby umožnil obejít problém s interakcí s terminálem (viz níže). Jedná se v zásadě o interní volbu.

Samotné zpracování argumentů příkazové řádky bylo realizováno trivialním způsobem. Využívá `for` smyčky a porovnávání řetězců pro identifikaci hlavního příkazu a následných voleb. Volby jsou nezávislé na příkazech a oboje jen konfiguruje modul `Compiler`. Obecně se může jednat o relativně dlouhodobé a postačující řešení, avšak v budoucnu, kdy počet argumentu může být kolosální, by se mohla použít předdefinovaná mapa pro rychlejší a snadnější vyhledávání příkazů.

Jedinou implementačně zajímavější částí byla realizace příkazu `run`. Cílem bylo umožnit spuštění přeloženého programu bezprostředně po překladu tak, aby program běžel ve stejném terminálu a bylo možné s ním přímo komunikovat.

Použití standardní funkce `std::system` je sice jednoduché, ale původní proces překladače musí čekat na dokončení takto spuštěného procesu (má-li běžet na popředí ve stejném terminálu). Což je nevyhovující.

Na POSIXových systémech lze požadovaného chování snadno docílit kombinací systémových volání `fork` (vytvoření kopie procesu) a následného `exec` (nahrazení kopie procesu novým programem). Windows však nenabízí přímou obdobu `fork`. Disponuje funkcí `CreateProcessA`, která sice umožňuje detailní nastavení nového procesu, ale neumožňuje úplné nahrazení procesu v rámci stejné konzole. I když se zajistí komunikace se stávajícím terminálem, předáním handles, po ukončení původního procesu překladače samotná konzole však detekuje ukončení procesu, který původně spustila (překladače), a v důsledku zobrazí nový příkazový řádek. To narušuje iluzi plynulého běhu.

Proto na platformě Windows pro docílení ideálního chování bylo zvoleno pragmatické řešení využívající pomocný bash skript. Spustitelné soubory na Windows se nemusí volat s koncovkou, a tedy `.bat` soubor může z uživatelského hlediska zastinit volání samotného programu. Bash skript následně zavola samotný překladač a nastaví volbu `-b`. Překladač program pouze zkompile a vrátí speciální

návratový kód signalizující úspěch. Volající bash skript tento kód zkontroluje a při úspěšném překladu následně spustí zkompileovaný program. Tím je dosaženo požadovaného chování i když za cenu použití externího skriptu. Toto řešení reflektuje známá omezení standardních nástrojů Windows pro manipulaci s procesy v konzoli.

5.3 AST

Centrální datovou strukturou překladače je statické AST reprezentující strukturu, a i sémantiku zdrojového kódu. Základním stavebním kamenem stromu v této implementaci je uzel reprezentovaný strukturou `SyntaxNode`.

Každý uzel stromu nese základní informaci nezbytnou pro libovolný konkrétní uzel stromu:

```
struct SyntaxNode {
    NodeType type; // Typ uzlu (např. NT_WHILE_LOOP)
    Scope* scope; // Rozsah platnosti, do kterého uzel patří
    Location* loc; // Umístění v původním zdrojovém kódu
    int parentId; // Index uzlu v rámci jeho rodiče
                // pro data-flow analýzu závislou na pořadí
    ...
};
```

Každý tedy v zásadě obsahuje informaci o svém typu, rozsahu platnosti a přesném umístění ve zdrojovém kódu (např. užitečný pro hlášení chyb nebo generaci ladicí informace). Avšak jsou zde umístěny i pomocné statické prvky (např. globální tabulka symbolů) pro zrychlení přístupu.

Konkrétní syntaktické konstrukce jazyka jsou pak reprezentovány strukturami, které dědí ze základní struktury `SyntaxNode` a obsahují doplňující atributy. Příkladem může sloužit uzel reprezentující cyklus **while**:

```
struct WhileLoop : SyntaxNode {
    Operand* condition; // Reprezentace podmínky cyklu
    Scope* bodyScope;    // Reprezentace těla cyklu

    WhileLoop() : SyntaxNode(NT_WHILE_LOOP) { ... };
};
```

I přesto, že `SyntaxNode` představuje uzel stromu, tak neslouží k vyjádření všech syntaktických elementů. Výrazy nejsou přímo reprezentovány jako uzly dědící ze `SyntaxNode`, ale tvoří vlastní hierarchii struktur. Důvodem toto rozdělení je konceptuální předpoklad jazyka, že teoreticky vše je spočitatelné za doby překladu, a tedy z pohledu samotného stromu je vždy výraz vnímán jako proměnná se svou hodnotou. Hodnota proměnné je pak vyjadřitelná výrazem, který se dá počítat.

Obecný základ pro výrazy:

```
struct Expression {
    ExpressionType type; // Typ výrazu (např. EXT_BINARY_OP)
```

```
...
};
```

Konkrétní typy výrazů, například binární operace, pak dědí z Expression:

```
// Společný předek pro výrazy využívající operátory
struct OperatorExpression : Expression {
    OperatorEnum operType;
};

// Binární výraz
struct BinaryExpression : OperatorExpression {
    Operand* operandA; // Levý operand
    Operand* operandB; // Pravý operand

    BinaryExpression() { type = EXT_BINARY_OP; };
};
```

Je důležité si všimnout, že operandy nejsou typu Expression*, ale Operand*.

Struktura Operand slouží jako univerzální reprezentace hodnoty v AST — může představovat literál, odkaz na proměnnou, nebo výsledek komplexního výrazu. Její definice těsně spojuje informace potřebné pro standardní překlad se specifickými daty pro vestavěný interpreter:

```
struct Operand : SyntaxNode {
    VariableDefinition* definition; // Definice proměnné
    Expression* expression;        // Výraz definující hodnotu

    // --- Informace pro překladač / sémantickou analýzu ---
    Value cvalue; // Hodnota známá/vypočtená při překladu

    // --- Atributy specifické pro vestavěný interpreter ---
    Value ivalue; // Aktuální hodnota během interpretace
    std::vector<Value> istack; // Zásobník volání
    int icnt; // Počítadlo rekurze pro interpreter
    ...
};
```

Proměnná v jazyce je pak reprezentována jako pojmenovaný Operand. Hodnota operandu je tedy dána buď přímo, odkazem na definici, nebo výrazem. Samotná konkrétní hodnota a její datový typ jsou uloženy ve struktuře Value:

```
struct Value {
    DataTypeEnum dataType; // Datový typ (DT_INT32)
    int hasValue = 0;        // Obsahuje-li konkrétní hodnotu

    union {
        int32_t i32;
        int64_t i64;
        ...
        Array* arr;
        ErrorSet* err;
    };
};
```



```

    ...
};
};

```

Jak je patrné z atributů jako `ivalue`, `istack` a `icnt`, návrh klíčové struktury `Operand` je silně svázán s vestavěným interpreterem. Podrobněji se dané atributy popíší v souvislosti s implementací interpreteru v odpovídající sekci 5.6.

5.4 Parsování

Při implementaci parseru jsem se rozhodl nepoužít standardní cestu generátorů (YACC/Bison) ani samostatný lexer (jako Lex/Flex) a zvolil jsem manuální implementaci, konkrétně metodou rekurzivního sestupu. K tomuto rozhodnutí mě vedlo několik důvodů:

Primárním cílem byla potenciální maximální kontrola nad kvalitou chybových hlášení překladače. Z mého pohledu, podpořeného zkušenostmi s YACC, dosažení detailních kontextově závislých hlášek je v generovaných parserech komplikované. Manuální přístup mi poskytuje plnou kontrolu nad stavem analýzy v okamžiku vyskytu chyby a umožní formulovat uživateli srozumitelnější zpětnou vazbu, což považuji za důležitý aspekt.

Manuální přístup mi dále nabízí přímou kontrolu nad správou paměti vstupních bufferů a případnou alokací dalších datových struktur přímo během syntaktické analýzy. Zároveň jsem se chtěl vyhnout mísení aplikační logiky se specifickým zápisem gramatiky v nástroji YACC. Takové spojení může podle mého názoru nekoherentnímu kódu, který je navíc logicky rozdělen mezi definiční soubor gramatiky a vlastní kód překladače. To z mého hlediska snižuje nejen čitelnost, ale i jednoduchost a robustnost celého procesu sestavení programu (vyžadován separátní krok generování parseru).

Ačkoliv generátory nabízejí zjevné výhody, jako je automatická konstrukce efektivního stavového automatu pro syntaktickou analýzu a usnadnění údržby při změnách gramatiky, vyhodnotil jsem jejich přínos v kontextu tohoto projektu jako méně zásadní. I při změně gramatiky je totiž často nutné upravit související sémantické akce (např. konstrukci AST uzlů). Navíc, vzhledem k jasně definovanému stylu a směřování navrhovaného jazyka, nepředpokládám natolik radikální změny syntaxe v budoucnu, které by nebylo možné zohlednit běžnými abstrakcemi při manuální implementaci. A tudíž bych výhodu snadnějšího prototypování syntaxe plně nevyužil. Navíc, argument potenciálně vyššího výkonu generovaného parseru nepovažuji za relevantní, protože, i když pomijím teoretickou možnost rychlejší implementace manuálního řešení díky znalosti specifik jazyka, samotné parsování typicky nepředstavuje výkonnostní úzké hrdlo překladače.

Rozhodnutí neprovést abstrakci ve formě lexeru bylo vedeno čistou kuriozností

ve snaze vyzkoušet alternativní přístup i na ukor méně modulárního kódu parseru.

5.4.1 Práce s pamětí při parsování

Každý relevantní zdrojový soubor je načten celý do paměti a zůstává v ní až do ukončení překladače. To umožňuje snadný přístup k částem kódu pro účely logování chyb a analýzy. Vychází se z předpokladu, že obecně v libovolný okamžik překladač potřebuje přístup k libovolné informaci v libovolném souboru (především za účelem vypisu varování a chyb). Pro optimalizaci se pro řetězcové literály a identifikátory v AST nealokuje nová paměť, ale používají se přímo ukazatele do bufferů s načtenými zdrojovými soubory.

Takové to řešení je na relativní dlouhou dobu vyvoje překladače postačující, i když se může zdát, že udržení všech souborů v paměti je náročné, tak například zdrojové soubory jádra Linuxu zabírají „jen“ 1.5GB.

5.4.2 Zpracování importů

Systém importů řeší závislosti mezi soubory a detekuje případně cyklické importy. K reprezentaci závislostí souborů se používá stromová struktura využívající uzlu `ImportNode`:

```
struct ImportNode {
    FileId* fileId;
    Scope* fileScope; // Kořen rozparsovaného souboru
    ImportStatement* importStmtNode; // Uzel AST reprezentující import
    ImportNode* parent;
    std::vector<ImportNode*> children;
};
```

Aby se předešlo opakovanému parsování souborů při zpracování importů, je zásadní je jednoznačně identifikovat. Id souboru bylo definováno jako čas tvorby a velikost:

```
struct FileId {
    uint64_t size;
    std::filesystem::file_time_type time;
};
```

Tento přístup umožňuje rychle porovnávat různé soubory, což bylo klíčovým při potřebě neustále procházet strom a ověřovat cyklické importy. Alternativně by šlo použít například buď absolutní cesty, které obecně mohou být dlouhé nebo hash souboru, která je pomalejší na výpočet. Přehled výhod a nevýhod daných řešení je shrnuto v tabulce 5.1.

Rozparsované soubory (jejich hlavní `Scope`) jsou ukládány do mapy s `FileId` jako klíčem pro konvenční a rychlý přístup. Samotný rekurzivní algoritmus zpracování importů lze zjednodušeně popsat pseudokódem 5.4.2.

Tabulka 5.1: Srovnání metod identifikace načtených souborů

Metoda	Výhody	Nevýhody
Cesta k souboru	Jednoduché použití; identifikace snadno čitelná člověkem.	Nespolehlivé při přesunu nebo přejmenování souboru; potenciálně velmi dlouhé cesty; problematické sdílení mezi různými systémy/uživateli.
Metadata (velikost + čas modifikace)	Rychlé zjištění; nízké paměťové nároky na uložení identifikátoru.	Nespolehlivé: možné kolize (změna obsahu bez změny velikosti/času); problematická granularita a spolehlivost časových značek napříč souborovými systémy a OS.
Hash obsahu	Velmi spolehlivá identifikace obsahu (<i>téměř</i> unikátní); nezávislost na názvu, cestě nebo metadatach souboru.	Výpočetně náročnější (nutnost přechít celý soubor a spočítat hash); mírně vyšší paměťové nároky na uložení hashe.

Zdrojový kód 5.1: Algoritmus zpracování importů

```
function processImport(parentNode):
    // Projdi všechny importy deklarované v parentNode
    for each import_node in parentNode.children:
        // 1. Získej reálnou cestu a identifikátor souboru
        real_path = getRealFilePath(import_node.importStmtNode.filename)
        import_node.fileId = generateFileId(real_path)

        // 2. Zkontroluj cache již zpracovaných souborů
        cached_scope = findInMap(parsedFiles, import_node.fileId)

        if cached_scope exists:
            // Soubor již byl naparsován, použij výsledek
            import_node.fileScope = cached_scope
        else:
            // Soubor ještě nebyl naparsován
            // 3a. Naparsuj soubor (rekurzivně najde další importy)
            parseFile(real_path, import_node)
            // 3b. Ulož výsledek do cache
            insertIntoMap(parsedFiles, import_node.fileId,
                          import_node.fileScope)

        // 4. Zkontroluj cyklické závislosti projitím cesty k rootu
        if detectsCycle(parentNode, import_node.fileId):
            reportCircularImportErrorAndExit()

        // 5. Začleň importovaný scope do AST (např. pod jmenný prostor)
        integrateImportIntoAST(parentNode.fileScope, import_node)

    // 6. Rekurzivně zpracuj importy v nově načtených souborech
    for each import_node in parentNode.children:
        // Zpracuj pouze pokud nebyl z cache (abychom nešli znovu)
        if import_node.fileScope was newly parsed:
            processImport(import_node)
```

Je třeba podotknout, že pokud se používá pro ukládání potomků array list, může být vkládání importovaných symbolů na začátek Scope, pokud by to sémantika jazyka vyžadovala (např. vkládání funkcí obecně nezávisí na pořadí a mohou se zařadit na konec), neefektivní kvůli nutnosti posunu existujících prvků. Možnou optimalizací je provést všechny importy pro daný soubor najednou a teprve poté provést jedno hromadné vložení/posunutí. Popřípadě zvážit přechod na jinou datovou strukturu, pokud by se statisticky jednalo o závažný problém (pro ostatní použití je array list obecně vhodnější než například list).

5.4.3 Detaily implementace parseru

Parser byl implementován procedurálně, metodou rekurzivního sestupu, kde každému neterminálu typicky odpovídala buď funkce nebo příslušná větev switch-case ve více všestranné funkci, která měla za úkol rozpoznat a zpracovat příslušnou syntaktickou konstrukci. Funkce parseru pracují přímo s bufferem příslušného zdrojového souboru indexovaným pomocí struktury Location, která ucho-

vavala i informaci o aktuálním indexu a příslušném řádku.

Jak bylo zmíněno, absence samostatného lexeru vede k tomu, že rozhodování o následujícím kroku parsování a zpracování jednotlivých slov či symbolů se provádí individuálně v každé funkci parseru přímou manipulací s bufferem. To je méně přehledné a robustnější než přístup založený na tokenech, kde by bylo možné zobecnit libovolnou funkci na **switch** příkazy nebo pole ukazatelů funkcí.

Klíčová slova jazyka jsou interně mapována na celočíselné konstanty, což umožňuje abstrakci od konkrétních řetězců a efektivnější zpracování. V současné implementaci se pro rozpoznávání klíčových slov používá rozsáhlý **switch**, který by v budoucnu bylo vhodné nahradit efektivnější metodou, například pomocí hash mapy.

Operátory jsou reprezentovány jako celočíselné hodnoty (`uint32_t`), což umožňuje jejich snadné zpracování, ale zároveň omezuje délku textové reprezentace na 4 znaky (případně 8 při použití `uint64_t`). Toto omezení se nikterak nejeví jako zásadní, protože většinou operátory jsou reprezentovány matematickými symboly nebo krátkými slovy. Vyhledání odpovídajícího enumu operátoru podle jeho číselné reprezentace lze pak implementovat efektivně pomocí **switch** nebo indexace pole:

```
// Ilustrativní příklad vyhledání binárního operátoru
OperatorEnum findBinaryOperator(uint32_t word) {
    switch (word) {
        case /* hodnota pro '+' */ : return OP_ADDITION;
        // ... další operátory ...
        case /* hodnota pro '<<' */ : return OP_SHIFT_LEFT;
        default : return OP_NONE; // Nenašeno
    }
}
```

5.5 Validace AST

Úkolem je jak provést sémantickou kontrolu dle pravidel navrženého jazyka, jednak obohatit AST o potřebné sémantické informace (např. vyhodnocené typy výrazů, odkazy na definice symbolů).

Výsledkem této fáze by měl být bezchybný a plně anotovaný AST odpovídající navrženým podmínkám a sémantice jazyka. To znamená, že například ukazatele vždy směřují na platné, identifikovatelné entity, nebo mají nulovou hodnotu; proměnné mají určený datový typ; hodnoty enumerátorů jsou správně použity; všechny doplňující příznaky v uzlech AST jsou konzistentně nastaveny atd. Další moduly překladače pak mohou tomuto validovanému a anotovanému AST „slepě důvěřovat“.

Při validaci bylo využíváno cachovaných odkazu na konkrétní typy uzlů nebo symbolů, které byly shromážděny již během parsování nebo v předchozích krocích validace. Cachování bylo spravováno jak lokálně, v rámci jednotlivých bloků

platnosti, tak i globálně pro celý strom. Díky tomu není často nutné procházet celý strom pro nalezení potřebné informace, ale lze k důležitým prvkům přistupovat buď sekvenčně nebo přímo.

Během validace se typicky provádějí následující akce (seznam není nutně vyčerpávající):

- Propojení definic uživatelem definovaných datových typů s místy jejich konkrétního užití.
- Vzájemné propojení a validace kompozice chybových množin.
- Propojení chybových množin použitých v signaturách funkcí s jejich definicemi.
- Sémantická validace definic uživatelských datových typů.
- Propojení použití proměnných s jejich definicemi (rozlišení jmen, kontrola pořadí - viz Data-flow níže).
- Propojení a validace příkazů **goto** a jejich návěstí.
- Validace globální platnost definice funkcí.
- Propojení volání funkcí s jejich definicemi (včetně výběru přetížené varianty).
- Výpočet hodnot všech proměnných nutně známých za doby překladu (embed).
- Výpočet, nebo převedení na výraz, délek polí.
- Typová kontrola a validace argumentů při volání funkcí.
- Kontrola typů a sémantiky příkazů **return**.
- Kontrola správnosti typů a sémantiky přiřazení a alokací.
- Kontrola pravidel pro inicializaci proměnných.
- Typová kontrola podmíněných výrazů a **switch**.
- Typová kontrola a vyhodnocení obecných výrazů.

5.5.1 Data-flow (Rozlišení jmen a pořadí deklarací)

Důležitou součástí sémantické analýzy bylo správné přiřazení každého použití proměnné k její relevantní definici. V zásadě lze rozlišit dva scénáře:

- Proměnná může přistoupit k definici nahcází li se v jejím rozsahu platnosti (např. jmenné prostory, funkce). Zde záleží pouze na viditelnosti dle pravidel bloku platnosti.

- Proměnná může přistoupit k definici nahcází li se v jejím rozsahu platnosti a zároveň předchází li definice místo vyskytu proměnné (např. definice proměnných). Zde, záleží na viditelnosti dle pravidel bloku platnosti a pořadí.

První případ se řeší standardně. Předpokládá se, že každý uzel reprezentující blok platnosti obsahuje datovou strukturu uchovávající lokální definice symbolů. Vhodným kandidátem je hash mapa, protože zároveň umožní zachovat identitu názvu již při parsování. Pak stačí v případě každé proměnné (využívá se cachovaných dat) procházet při hledání její definice rekurzivně bloky platnosti směrem ke kořeni, dokud se nenajde odpovídající jméno:

Zdrojový kód 5.2: Pseudokód hledání definice v hierarchii scope

```
findDefinition(var):
    scope := var.scope // Scope, kde se 'var' používá
    while (scope != null):
        definition := findInMap(scope.defs, var.name)
        if (definition != null):
            return definition
        scope = scope.scope // Přejdi na scope využití
    return null // Nenalezeno v žádném scope
```

Druhý případ (kontrola pořadí ve stejném bloku platnosti) je složitější. Použití sekvenční datové struktury (jako array listu nebo listu) pro definice by sice zachovalo pořadí, ale vyhledávání by bylo neefektivní. Navíc, by obdobná datová struktura musela udržovat informaci nejen o definicích, ale i uzlech reprezentujících bloky platnosti pro zachování informace o pořadí mezi přechody z dítěte do rodiče.

Elegantním řešením by bylo již při parsování využívat map pro udržování rozparsovaných definic. V takovém to případě mapy by v momentě parsování proměnné měly jen definice předcházející proměnnou, a tedy by přímo nalezena definice i byla platnou. Ovšem, důsledek nevhodnosti onoho postupu spočívá v potřebě flexibility pro případné manipulace s AST po parsování a v komplikacích způsobených importy.

Proto jsem se rozhodl pro specifický přístup využívající pořadový index uzlu. Do základní struktury SyntaxNode byl přidán atribut (v textu dříve nazvaný parentIdX, zde přejmenovaný pro srozumitelnost orderIndex), který při parsování získá unikátní sekvenční index v rámci odpovídajícího bloku platnosti. Algoritmus pro nalezení definice proměnné (zahrnující kontrolu pořadí) pak vypadá následovně:

Zdrojový kód 5.3: Ilustrativní funkce hledání definice s kontrolou pořadí

```
findDefinition(var):
    scope := var.scope
    index := var.orderIndex

    while scope != null:
        candidate_def := find_in_map(scope.defs, var.name)

        if candidate_def != null:
```

```

    if candidate_def.scope == current_scope:
        // Definice ve stejném scope: zkontroluj pořadí
        if candidate_def.orderIndex < index:
            return candidate_def
    else:
        return candidate_def // Definice nalezena

index = current_scope.orderIndex
scope = current_scope.parentScope

return null // Nenalezeno

```

Ačkoliv se to může zdát na první pohled zavadějící, jelikož to vyžaduje správu těchto indexů při manipulaci s AST, lze si uvědomit několik vlastností umožňujících optimalizaci, nebo i plné předcházení, reorganizaci indexů:

- Indexy jsou relativní vůči bloku platnosti, změny v jednom bloku platnosti neovlivní indexy jinde.
- Indexovat se musí jen relevantní uzly (definice zavisející na pořadí a bloky platnosti).
- Pro některé typy uzlů (funkce, jmenné prostory), kde na pořadí nezáleží, lze přiřazování indexů optimalizovat (např. vždy použít index 0).
- Při importu symbolu „dopředu“ (často importy jsou omezeny na začátek souboru) se může využít záporných indexů pro předcházení reorganizaci.

Pokud se symanticky importy omezí jen na počátek souboru, což není velké omezení, tak dle mého předpokladu, lze vždy docílit $O(1)$ aktualizace indexu. Budoucí návrh jazyka tedy se může této změně podřídít.

5.5.2 Implementace výběru přetížené funkce

Implementace výběru správné varianty přetížené funkce postupuje dle pravidel a priorit shod definovaných v kapitole Návrh jazyka, viz sekce 4.10.1. Konkrétní algoritmus pro dané volání funkce byl následující:

1. **Nalezení kandidátů:** Kandidaty byli všechny funkce, které svým plně kvalifikovaným jménem odpovídali jménu volání. Kandidaty byli umístovány do globálního `std::vector` (obecně lokální vůči vlaknu), který po každém provedení vyhledání byl zresetován bez dealokace.
2. **Výpočet skóre shody:** Pro každou kandidátní funkci se procházely její argumenty a porovnávali se s typy argumentů ve volání. Každé takové srovnání bylo ohodnocené dle pravidel jazyka odpovídající integrální hodnotou dle priority (rozložení hodnot bylo lineární, větší hodnota představuje větší prioritu). Ohodnocení se postupně akumulovali do výsledné proměnné představující score srovnání.

3. **Uložení a výběr nejlepší shody:** Po ohodnocení všech kandidátů je vybrána funkce s jednoznačně nejvyšším skóre. Pokud se nedosáhne žádné schody (skóre bude nulové), nebo pokud několikero funkcí dosáhne stejného nejvyššího skóre, je ohlášena chyba překladu.

5.5.3 Vypočet datových typů a výrazu

Původně jsem zamýšlel provádět určování datových typů výrazů souběžně s jejich případnou evaluací za doby překladu v rámci jediné funkce. Tato funkce by se pokusila spočítat hodnotu každého uzlu výrazu a při neúspěchu by pouze určila jeho výsledný datový typ. Při tomto přístupu bych však musel v kódu neustále ošetřovat stav, kdy hodnota není v dané fázi platná nebo známá. Proto jsem dospěl k závěru, že je vhodnější tyto dvě úlohy implementačně oddělit, i když mohou sdílet část své logiky (např. rekurzivní procházení stromu výrazu).

5.6 Interpret pro evaluaci za doby překladu

Protože základem navrhovaného jazyka je explicitní vyhodnocování v době překladu (viz ??), které má umožnit i relativně komplexní výpočty včetně volání funkcí, rozhodl jsem se o zapouzdření tohoto chování do samostatného modulu – interpreta. Jedná se o návrh do budoucna, kdy by součástí překladače vskutku byl plnohodnotný interpret umožňující široké možnosti při kompilaci. Pro zatím jeho úkolem je poskytovat možnost evaluace hodnot proměnných, výrazů a volání funkcí v prostředí překladače.

5.6.1 Evaluace operátorů

Jádrem vyhodnocování výrazů jsou funkce implementující chování jednotlivých operátorů pro různé datové typy. Implementace je řešená pomocí rozhodovací tabulky: pro každý datový typ a každý operátor tabulka obsahuje odpovídající funkci (ukazatel). Ta může být buď pro unární, nebo binární operátor, což je rozlišeno pomocí unie:

```
union OperatorFunction {  
    void (*unary) (Value* valA);  
    void (*binary) (Value* valA, Value* valB); // Vysledek v valA  
};
```

Funkce pro aplikaci operátoru pak na základě typu operandu (nebo operandů) a typu operátoru zavolá z tabulky správnou funkci s příslušnými hodnotami.

5.6.2 Funkce a rekurze

Vyhodnocení volání funkce je složitější – vyžaduje interpretaci uzlů v příslušném podstromu AST reprezentujícím tělo funkce. Interpreter pak musí umět předá-

vát argumenty, spravovat paměť lokálních proměnných a podporovat rekurzivní volání.

Jak bylo zmíněno v popisu AST (??), tato implementace řeší správu stavu pro rekurzi specifickým způsobem, pomocí atributů uložených přímo v uzlech `Operand`:

- `ivalue` uchovává aktuální hodnotu pro "nejvyšší" úroveň volání.
- `istack` slouží jako zásobník pro uložení hodnot rekurzivních využití tehož samého operandu.
- `icnt` slouží k identifikaci kontextu aktuálního rekurzivního volání.

K sledování kontextu volání funkcí pak byl v uzlu definujícím definici funkce použit atribut `istackIdx`.

Každý atribut `Value.hasValue` pak zamísto klasické pravdivostní hodnoty 1 byl nastaven na hodnotu `icnt`. Hodnota se tedy stále vyhodnocovala jako pravda, ale mohla být provedena kontrola, jestli hodnota (`Value`) byla spočtena v nynějším kontextu. Pokud hodnota nebyla spočtena v daném kontextu, tak se hodnota překopírovala do `cvalue`, v opačném případě se hodnota kopírovala zpět do `ivalue`.

Přístup s distribuovaným stavem v operandech byl zvolen s představou, častěji dochází k výpočtům bez rekurze. V takových případech se výpočet může provést efektivněji v rámci předalokovaných atributu a to pouze tehdy, jestli se vskutku použijí. Ovšem, pro budoucí rozvoj je lepší přejít na robustnější a více odražející běh programu implementaci simulaci zásobník volání. Tento přechod by měl usnadnit budoucí práci s ukazateli a zároveň umožnit lepší zapouzdření AST, které pak nebude obsahovat konkrétní atributy využívané interpretem.

5.6.3 Stav implementace interpreteru

Je důležité zdůraznit, že současná implementace interpreteru je pouze částečná (Proof of Concept). Zaměřuje se na vyhodnocení základních aritmetických a logických výrazů a jednoduchých řídicích struktur, které jsou nezbytné pro vnitřní potřeby překladače jako výpočet délek polí a výřezů v době překladu. Kompletní implementace interpreteru není v této fázi vhodná, jelikož překladač stále prochází vývojem a refaktoringem. Implementace všech uzlů AST by byla nyní neefektivní.

5.7 Generace C kódu

Modul zodpovědný za překlad AST do cílového kódu¹ byl na rozdíl od ostatních modulů navržen relativně abstraktně. Má totiž smysl umět překládat výsledný

¹V této sekci adresovány jak překladač, pro odkaz na překladač jako program se bude používat slovo kompilátor

AST do různých IR, na rozdíl například od parseru, který je specifický pro syntaxi jednoho konkrétního jazyka. V rámci projektu se implementuje překlad do jazyka C.

Konkrétní překladač je reprezentován instancí následující struktury, která definuje základní rozhraní:

```
struct Translator {  
    // Pozn.: Instance může interně držet FILE* nebo jiné stream objekty  
    // pro všechny potřebné výstupní soubory (.c, .h).  
    FILE* mainFile;    // Ukazatel na hlavní výstupní soubor  
    int debugInfo;      // Příznak pro generování ladicí informace  
  
    // Ukazatele na klíčové funkce generátoru  
    void (*init)          (char* const outputDirName);  
    void (*printNode)     (FILE* targetFile, int indentLevel,  
                          SyntaxNode* node, Variable* lvalueContext);  
    void (*printExpr)     (FILE* targetFile, int indentLevel,  
                          Expression* expr, Variable* lvalueContext);  
    void (*printForeignCode) (); // Zpracování externího C kódu (FFI)  
    void (*exit)          ();  
};
```

Zásadními funkcemi jsou `translateNode` a `translateExpr`, které rekurzivně procházejí AST a generují odpovídající C kód. Argument `targetFile` umožňuje směřovat výpis každé funkce samostatným výstupním kanálem (do různých souborů, nebo třeba na standardní výstup). Parametr `lvalueContext` poskytuje kontext levé strany přiřazení, což je užitečné například pro generování přetypování pravé strany.

Funkce `printForeign` souvisí s (prozatím neoficiální) možností jazyka deklarovat funkce externího kódu (prozatím funkcionalita byla omezena na C aby výsledné řešení bylo stabilní) za pomoci standardní syntaxe jazyka, ale psát kód v jazyce jiném. Tento mechanismus umožňuje například psát obalovače pro systémové funkce, grafické knihovny atd. Jedna se o nástroj užitečný pro vývoj, který se někdy v řadně formulované podobě promítne do jazyka.

5.7.1 Souborová struktura generovaného kódu

Generování výsledného C kódu probíhá sekvenčně přímo do několika souborů. Tento přístup byl zvolen pro zajištění správné viditelnosti deklarací a definic v rámci výstupního kódu. Funkce `init` na začátku překladu otevře potřebné výstupní soubory a do hlavního souboru запиše ve správném pořadí potřebné `#include` direktivy otevřených souborů. Jednotlivé překladové funkce pak zapisují deklarace a definice do příslušných souborů.

Použil jsem následující soubory:

- `main.c`: Hlavní soubor obsahující `main` funkci. Zapisuje se sem kód hlavního toku programu.

- `functions.h`: Obsahuje deklarace všech generovaných funkcí.
- `functions.c`: Obsahuje definice všech generovaných funkcí.
- `typedefs.h`: Obsahuje definice uživatelských datových typů.
- `variables.h`: Obsahuje deklarace globálních proměnných.
- `foreign_code.c`: Případný kód cizích jazyků (funkce jsou řešeny standardní cestou).

Protože vstupním bodem navrhovaného jazyka je počátek souboru, konstrukce definované na nejvyšší úrovni zdrojového souboru musí být přeloženy do C kódu mimo jakoukoli funkci. Aby tyto globální proměnné byli viditelné napříč všemi generovanými soubory, bylo nutné umístit patřičné deklarace do souboru `variables.h`, zatímco samotné přiřazení hodnot do `main` funkce.

5.7.2 Generování kódu pro konkatenci polí (..)

Zajímavější částí generace kódu bylo vykreslení výrazů obsahujících nealokující operátor konkatence polí (`..`). Cílem bylo naplnit předem alokované pole LHS pomocí sekvenčních operací aniž by došlo k tvorbě dočasných polí pro mezivýsledky konkatence.

Implementace využívá rekurzivního průchodu výrazovým stromem pravé strany. Zásadní myšlenkou je pozorování, že operátor konkatence je ve vztahu ke stromovité struktuře lineární. Každý takový výraz lze tedy pomyslně rozdělit na sekvenci segmentů, přičemž N operátorů spojuje $N + 1$ segmentů. Každý takový segment lze pak zpracovávat samostatně (např. použitím `for` smyčky). Bude-li sekvence určena správně (obzvlášť se týká pořadí segmentu), lze docílit správného postupného naplnění výsledného pole.

Ilustruji myšlenku na jednoduchém příkladě:

```
// Zdrojový kód:
ans = A .. B .. C;

// Konceptuální generovaný C kód (zjednodušeno):
int offset = 0;
int lenA = /* délka segmentu A */;
for (int i = 0; i < lenA; i++) {ans[offset + i] = A[i];}
offset += lenA;

int lenB = /* délka segmentu B */;
for (int i = 0; i < lenB; i++) {ans[offset + i] = B[i];}
offset += lenB;

int lenC = /* délka segmentu C */;
for (int iC = 0; iC < lenC; ++iC) {ans[offset + i] = C[i];}
offset += lenC;
```

Obecně výrazy jsou složitější a skutečná implementace musí korektně zpracovávat i vnořené výrazy a případnou aritmetiku. Zjednodušený ilustrativní algoritmus je prezentován zde 5.4.

Zdrojový kód 5.4: Pseudokód generování kódu pro konkatenci polí

```
function processArray(lvalue, var, ^arr_length, previous_id,
    ^current_id) -> int

var := var.expression
if expr == null || expr.type != CONCATENATE:
    if expr:
        return processArray(lvalue, expr.operand, arr_length,
            previous_id, current_id)
    else:
        set(arr_length, var)
        return -1
else if expr == CONCATENATE:

    current_id := current_id + 1
    id := current_id
    ^len_a, ^len_b := null

    id_a := processArray(lvalue, expr.operand_left, len_a,
        previous_id, current_id)
    if id_a >= 0:
        previous_id := id_a
    else if previous_id < 0:
        previous_id := 0
    printSegment(lvalue, expr.operand_left, len, id)

    idB := processArray(lvalue, expr.operand_right, len_b,
        id, current_id)
    printSegment(lvalue, expr.operand_right, len, id)

    markAsRendered(var)
    return id

function printSegment(lvalue, var, len, id):
    // Vypiše samotnou for smyčku s patřičným offsetem a délkou
    // id se použije k určení offsetu a délky
```

Jak lze vidět, prakticky je generace realizována retrospektivně. Nejprve je rekurzivně procházen výraz než se narazí na operator konkatinace, načež se vykreslí původní část. To umožňuje získat délku pole před vykreslením a provést vykreslení sekvenčně.

5.8 Vestavěná kompilace C kódu pomocí Tiny C Compileru

Pro zajištění konvenční možnosti -- přímé generace spustitelného souboru bez nutnosti externí závislosti na předinstalovaném C překladači -- došlo k integraci knihovny `libtcc` (součást Tiny C Compileru). Tato volba spočívala především v malých rozměrech `libtcc`, její rychlosti C překladač a snadné vestavitelnosti. Malý počet závislostí navíc podporuje snadnou distribuci výsledného překladače.

Alternativní možností by bylo využití knihovny jako `libclang` (součást Clang, postaveného nad LLVM), která by potenciálně poskytla pokročilejší možnosti optimalizace. Integrace `libclang` a LLVM by však byla řádově náročnější a výsledná aplikace by vyžadovala více závislostí.

Další významný C překladač, GCC, nenabízí standardně snadno použitelnou knihovnu pro vestavění celého kompilačního procesu, která by byla srovnatelná s `libtcc`. Knihovna `libgcc` slouží pouze jako runtime podpora. Existuje však zajímavá knihovna `libgccjit`, je nicméně určena pro JIT kompilaci kódu generovaného programově za běhu aplikace. Není tedy zcela vhodná pro účely daného překladače.

Samotný proces překladač vygenerovaných C souborů pomocí `libtcc` v implementaci zahrnuje standardní kroky: inicializaci stavu TCC, nastavení voleb překladače (včetně typu výstupu a generování ladicích informací), konfiguraci cest k hlavičkovým souborům a knihovnám (včetně platformně specifických), přidání všech relevantních `.c` souborů a potřebných systémových knihoven (opět s ohledem na cílovou platformu) a nakonec spuštění kompilace a linkování do výstupního souboru. Implementace průběžně kontroluje návratové hodnoty funkcí `libtcc` a případné chyby C překladač či linkování jsou reportovány uživateli. Po dokončení jsou zdroje TCC řádně uvolněny.

5.9 Interní správa chyb a logování v překladači

Protože chybová hlášení a varování představují klíčový komunikační prostředek překladače s uživatelem. Jejich kvalita tedy zásadně ovlivňuje použitelnost jazyka. Bylo vytvořit jednotný a robustní interní systém pro reprezentaci, zprávu a logování chyb.

Pro reprezentaci chybových stavů byl použit výčtový typ `enum` `Err` reprezentující specifické chyby jak samotného programu, tak i překladač. Každá chyba byla zastoupena unikátní zápornou celočíselnou hodnotou. Stav bez chyby pak byl reprezentován nulou (`Err::OK`). Vychází chybové zprávy pak byli seřazene v poli tak, že se dali indexovat absolutní hodnotou chyby. Zpravou byla reprezentována formátovacím řetězcovým literalem ve stylu `printf`, což umožňuje vkládat do nich dynamické kontextové informace.

Centrální logovací funkce nepřijíma chybový kód, ale finalní textový řetězec, což umožňuje vypsat odlišnou hlašku od standardní. Funkce také pomocí bitových příznaků umožňuje filtrovat zprávy podle závažnosti (chyba, varování, informace...) a navíc umožňuje k výstupní zprávě přidat informaci o lokaci výskytu ve zdrojovém kódu (soubor, řádek, sloupec) včetně případného vizuálního podtržení relevantní části řádku.

Při implementaci překladače bylo položeno pravidlo, že chyba je vždy logována v místě výskytu. Toto zjednodušuje propagaci chybového stavu. Funkce typicky neřeší navratový kód chyby a jen ho pošle dál, stará se jen o vlastní chyby. Nevýhodou obdobného přístupu je však potenciální nedostatek kontextu z vyšších úrovní volání v okamžiku vypisu chyby. Problem se da mitigovat logováním v rámci funkce nejen svých chyb, ale i důležitých kontextních informací. Kvalita výsledné chyby tak závisí na pečlivosti implementace konkrétních chybových kontrol.

Potřeby spekulativního parsování systém řeší jednoduchým způsobem potlačení logování pomocí příznaku (`Logger::mute`). V současné jednovláknové implementaci se s ní zachází jako s prostou booleovskou hodnotou (pokud je hodnota `true`, tak není nulová, a tedy nastavena alespoň jedním vláknem). Pro budoucí paralelní zpracování každému vláknu bude odpovídat jeden patřičný bit `Logger::mute`.

Hlavní limitací tohoto řešení je manuální zpráva kontextu pro vypsaní chyby. Do budoucna by bylo vhodným zavést doplňující proměnnou, která by se předávala napříč všemi funkcemi a reprezentovala kontext stromu volání pro lepší a jednoznačnou formulaci chyb v místě výskytu a jen tam.

6 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo reagovat na nedostatky jazyka C návrhem a částečnou implementací jeho moderní alternativy, která by zachovávala jeho základní filozofii (jednoduchost, kontrolu nad pamětí, explicitnost). V práci byl představen návrh řešící problematické aspekty C, zejména v oblastech jako jsou pole (zavedením hodnotové sémantiky, vektorových operací a různých typů dynamických polí), správa chyb (pomocí množin chyb a catch syntaxe), systém importu (na úrovni AST) nahrazující hlavičkové soubory, přetěžování funkcí a explicitní vyhodnocování v době překladu. Pro ověření a demonstraci těchto konceptů byla provedena vzorová implementace překladače generujícího C kód a využívající vestavěnou knihovnu `libtcc` pro tvorbu finalního spustitelného souboru.

Přestože bylo dosaženo stanovených cílů v podobě uceleného návrhu a funkčního překladače, je nutné podotknout limitace současného stavu. V návrhu jazyka stále přetrvávají oblasti vyžadující detailnějšího rozboru. Například sémantika automaticky se rozšiřujících polí (`auton`) přináší potenciální rizika. Systém správy chyb postrádá možnost přenášet s chybou i doplňující data. Dále, nebyly v rámci této práce plně rozpracovány koncepty kontextu a pokročilejšího metaprogramování, které jsou v plánu pro finalní jazyk. Samotná implementace překladače je zatím ve velmi základním stavu a postrádá optimalizace, komplexní diagnostiku chyb, standardní knihovnu či plnohodnotnou sadu testů pokrývajících všechny aspekty jazyka.

Použití C jako mezijazyka může omezovat některé typy nízkoúrovňových optimalizací ve srovnání s přímým generováním strojového kódu nebo využitím pokročilejších IL jako LLVM IR. Samotná knihovna `libtcc`, ač rychlá a snadno integrovatelná, nemusí dosahovat optimalizačních schopností nebo podpory platforem jako plnohodnotné překladače GCC či Clang.

Na základě dosažených výsledků a identifikovaných limitů se nabízí několik směrů pro budoucí práci. V oblasti návrhu jazyka by bylo přínosné sepsat plnohodnotnou specifikaci a rozšářát návrh o systému kontextu, který by mohl sloužit například pro správu vlastních alokátorů nebo logování, a komplexní systém metaprogramování umožňující genericitu a pokročilou introspekci kódu, který by představoval plnohodnotnou bezpečnou nahradu C maker. Po řadné specifikaci všech chtěných systému a vlastností by šlo přistoupit k implementací standardní

knihovny jazyka formou balíčku.

V oblasti překladače je hlavním úkolem implementace výrazné zlepšení kvality chybových hlášení a vytvoření možností automatického testování chybových testovacích ukázek. Z dlouhodobějšího hlediska by bylo vhodným přidat i jiné back-endy, krom C ve spojení s TCC, například přímou generaci assembleru, či využití LLVM. Ve spojení s prací nad překladačem by bylo vhodné pracovat nad vyvojem LSP, které by postupně umožňovalo využívat jazyk víc a víc plnohodnotně v rámci textových editoru.

Práce úspěšně představila návrh systémového programovacího jazyka inspirovaného jazykem C s moderními koncepty, a řešením jeho nedostatků z pohledu autora. Ačkoliv jak jazyk, tak překladač vyžadují další významný vývoj pro dosažení produkční kvality, práce položila základy a ukázala životaschopnost navržených konceptů, čímž přispěla do diskuse o možných směrech vývoje nízkoúrovňových programovacích jazyků.

Seznam literatury

- [1] WIKIPEDIA. *Intermediate representation* [online]. 2025. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Intermediate_representation.
- [2] LATTNER, Chris. *LLVM: The Architecture of Open Source Applications (Volume 1)* [online]. 2011. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: <https://aosabook.org/en/v1/llvm.html>.
- [3] MERRILL, Jason. GENERIC and GIMPLE: A New Tree Representation for Entire Functions. In: *Proceedings of the GCC Developers Summit*. Red Hat, Inc., 2003.
- [4] WIKIPEDIA. *Java bytecode* [online]. 2025. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Java_bytecode.
- [5] WIKIPEDIA. *Common Intermediate Language* [online]. 2025. [cit. 2025-04-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Common_Intermediate_Language.
- [6] GRUNE, Dick; REEUWIJK, Kees van; BAL, Henri E.; JACOBS, Criel J.H.; LANGENDOEN, Koen G. *Modern Compiler Design*. Second Edition. Springer, 2012. ISBN 978-1-4614-1202-3. Dostupné z doi: [10.1007/978-1-4614-1202-3](https://doi.org/10.1007/978-1-4614-1202-3).
- [7] COOPER, Keith D.; TORCZON, Linda. *Engineering a Compiler*. Second Edition. Morgan Kaufmann, 2012. ISBN 978-0-12-088478-0.
- [8] JOHNSON, Stephen C. *Yacc: Yet Another Compiler-Compiler*. 1975. Tech. zpr., 32. Bell Laboratories.
- [9] PARR, Terence. Preface. In: *The Definitive ANTLR 4 Reference*. Pragmatic Bookshelf, 2013, relevant preface page numbers (if any). ISBN 978-1-934356-99-9. Dated 2012.
- [10] JIANG, Tao; LI, Ming; RAVIKUMAR, Bala; REGAN, Kenneth W. Formal Grammars and Languages. In: ATALLAH, Mikhail J. (ed.). *Algorithms and Theory of Computation Handbook*. CRC Press, 1998. ISBN 978-0-8493-2649-3.
- [11] MICROSOFT. *Announcing WebAssembly Language Support in VS Code* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://code.visualstudio.com/blogs/2024/05/08/wasm>.
- [12] MICROSOFT. *Extension Anatomy - Visual Studio Code* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://code.visualstudio.com/api/get-started/extension-anatomy>.

- [13] NEOVIM. *Neovim documentation: lua* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://neovim.io/doc/user/lua.html>.
- [14] MICROSOFT. *Syntax Highlight Guide - Visual Studio Code* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://code.visualstudio.com/api/language-extensions/syntax-highlight-guide>.
- [15] VIM DOCUMENTATION PROJECT. *Vim documentation: syntax* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://vimdoc.sourceforge.net/html/doc/syntax.html>.
- [16] NEOVIM. *Neovim documentation: lsp* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://neovim.io/doc/user/lsp.html>.
- [17] MICROSOFT. *Language Server Extension Guide - Visual Studio Code* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://code.visualstudio.com/api/language-extensions/language-server-extension-guide>.
- [18] MATSU. *Shiki: A beautiful syntax highlighter for the web*. [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://shiki.matsu.io/>.
- [19] COOLWANGLU. *vim.js: JavaScript port of Vim* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://github.com/coolwangu/vim.js>.
- [20] LLVM PROJECT. *Source Level Debugging with LLVM* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://llvm.org/docs/SourceLevelDebugging.html>.
- [21] MICROSOFT. *Visual Studio Debugger Documentation* [online]. [B.r.]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://learn.microsoft.com/en-us/visualstudio/debugger/>.
- [22] EAGER, Michael J. *Introduction to the DWARF Debugging Format*. 2012. Often found online as a PDF document.
- [23] MICROSOFT. *#line Directive (C/C++)* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://learn.microsoft.com/en-us/cpp/preprocessor/hash-line-directive-c-cpp?view=msvc-170>.
- [24] BILL, Ginger. *Frequently Asked Questions | Odin Programming Language* [online]. 2024. [cit. 2025-04-10]. Dostupné z: <https://odin-lang.org/docs/faq/>.
- [25] MICROSOFT. *Welcome back to C++ - Modern C++* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://learn.microsoft.com/en-us/cpp/cpp/welcome-back-to-cpp-modern-cpp?view=msvc-170>.
- [26] THE D LANGUAGE FOUNDATION. *Garbage Collection - D Programming Language* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://dlang.org/spec/garbage.html>.
- [27] THE D LANGUAGE FOUNDATION. *D Programming Language* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://dlang.org/>.
- [28] THE ZIG PROGRAMMING LANGUAGE. *The Zig Programming Language* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://ziglang.org/>.
- [29] THE ODIN PROGRAMMING LANGUAGE. *The Odin Programming Language* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://odin-lang.org/>.

- [30] LANGUAGE, Zig Programming. *Zig Documentation* [online]. [cit. 2025-04-05]. Dostupné z: <https://ziglang.org/documentation/master>.
- [31] CPPREFERENCE.COM. *std::span - C++ Reference* [online]. 2025. [cit. 2025-04-09]. Dostupné z: <https://en.cppreference.com/w/cpp/container/span>.
- [32] LANGUAGE, Odin Programming. *Odin Documentation* [online]. 2025. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://odin-lang.org/docs/overview/>.
- [33] LANGUAGE, D Programming. *Function Overloading - D Language Specification* [online]. 2025. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: <https://dlang.org/spec/function.html#function-overloading>.
- [34] CPPREFERENCE.COM. *Overload Resolution - C++ Reference* [online]. 2025. [cit. 2025-04-06]. Dostupné z: https://en.cppreference.com/w/cpp/language/overload_resolution.
- [35] PROJECT, ANTLR. *ANTLR Parser Generator*. [B.r.]. Dostupné také z: <https://www.antlr.org/download.html>. Accessed April 4, 2025.